

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik.
Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Bartha Béla dr. jogtanárhoz** (Nagy-Csapó-utca 396.) intézendők.

Ki sokat markol, keveset szorít.

Egyházunk jövője felett aggódó lélekkel kerestem az utat, melyre lépve, — az eszközöket, miket alkalmazva a jövőt biztosíthatnánk; nem találtam erre más lehetőséget, mint azt, hogy első sorban is helyezzük egyházi adózási rendszerünket helyes, igazságos alapra, és mert van alkalom ismerni egyházaink helyzetét, jól tudom, hogy a leghelyesebb adóreform magában elégtelen bajaink orvoslására és mert — meggyőződésem szerint — a népnevelésről gondoskodni nem felekezeti feladat, hanem állami kötelesség, s mert magyar nemzetemre nézve elkerülhetlen szükségnek tartom, hogy e haza gyermekeit a magyar állam nevelje jó polgárokká, s mert tudom azt, hogy bár nemzeti szempontból gyermekeink nevelése jobb kezekben nem lehet, mint felekezetünkénél; de felekezetünk egyházait és iskoláit együtt képtelen akként fentartani, mint azt a kor igényei és az állam megkövetelik, sőt a törvény is rendeli, — indítványoztam e lapokban: ne akarjunk „sokat markolva, keveset szorítani“, vagy iskoláinkat, vagy egyházainkat, sőt mindkettőt elpusztítani hagyni, hanem adjuk át iskoláinkat az államnak, a mely azokkal bizony már tényleg ügyis rendelkezik.

Midőn e nyilatkozatot tettem, igen jól tudtam, hogy sokak előtt népszerűtlen eszmét pengetek, el voltam készülve a megtámadásokra is; de mert nézetem nyilvánítására magyar felekezetem érdeke és annak szeretete indított, e támadásoktól sem riadtam vissza.

Nézetemet igyekeztem indokolni. Felszólalásom mutatott annyi eredményt, hogy nem lett elhallgatva; többen igen illetékes részről, tanítói karunk részéről lettek arra figyelmesek.

Több nyilatkozat lett közzétéve e lapok terén; ezekre nem tettem semmi észrevételt, nem kellett tennem, feleslegesnek tartottam,

miután politikai napi lapjainkból olvastam a f. évi augusztus 28-an Budapesten tartott orsz. ref. tanítói gyűlésen történeteket; itt, az én nézetem egyik ellenzője, Sinka Lajos úr indítványozta: *a népiskolákban a vallásoktatást végezzék a lelkészek*. Ez indítványból, mit én már előbb proponáltam, azt következtettem, hogy nézeteinkben aligha távol állunk egymástól. Sinka úr indítványa elfogadtatott.

Ugyanezen tanítói gyűlés másik derék tagja kimondatni kívánta, hogy: *a ref. néptanítók országos egyesülete, a magyar állam consolidatiója érdekében, a politikai szükségesség által indítva, a népoktatás államivá tételétől nem idegenkedik, sőt azt kész teljes erejével támogatni*.

Ez az indítvány sem lett elvetve, sőt, amint én olvasám: *többek hozzászólása után a választmányhoz utasított*.

Ily határozatok után — nem azért, mert Sinka Lajos úr ez ügyről beszélni tiltja — ma sem szólnék e kérdéshez, ha arra ugyancsak ő e lapok 45-ik számában megjelent „Leszerelés“ című közleményével nem kényszerít, a hol ő e kétségkívül szép szavakból, tetszetős mondatokból összeállított soraiban rólam, ki egyházainkat félttem a pusztulástól; ki nem akarom, hogy a baranyai példa következzen nálunk; ki azt tartom, csak annyira vállalkozzunk, a minek végzésére képesek vagyunk, ne akarjunk mindent, sokat és végezzünk semmit, — azt írja: *Ujfalussy Béla ostromolja az iskolákat!*

Indítványomat eléggé indokoltam, újabb indokokat előhozni nem akarok; a kimondott vád ellen nem védekezem. Ha ezt tenném, azt ismerném el, hogy az bir némi alappal; pedig hogy nem bir, bizonyítom magával Sinka Lajos úrral, nevezetesen:

Ő az én soraimra „Az abdikálás lejtőjén“ című sorokkal felett, utóbbi közleményének a

„Leszerelés“ címet választotta, s ebben írja, hogy mi, t. i. én és nézettársaim „kitérünk a küzdelem elől“. „készek vagyunk megalkudni a máért a holnappal“, hirdetjük a „leszerelést“ stb. stb.

Kérdem az igen tisztelt olvasókat, kiket bírakul hívok fel: lehet-e ostromló fél az, ki a lemondás lejtőjére lépett, ki fegyverzetét lerakja, ki küzdeni nem akar, az elől kitér, ki megalkudni kész? stb.

Miután azt tartom, hogy a lehangzatosabb szavakkal is alig segíthetünk létező bajainkon, én Sinka Lajos urat e térre nem követem, s ha élvezetet leltem is az ő szép stílusában, nem utánzom, talán nem is tudnám, hanem e szép mondatokra lehető röviden *rideg számokkal felelek*: e számokat sem keresem messzire, s hogy Sinka Lajos úrnak kényelmére legyek, megyek abba az egyházba, a melynek ő — általam igen nagyrabecsült — derék tanítója, a n.-bányai egyházmegyébe kebelezett krassói egyházba; innen közlök egy kis statisztikát.

Kérem az igen tisztelt olvasókat, hogy ha bár a rideg számok olvasása nem nyújt is annyi élvezetet, mint a szép stílus és hangzatos szavakban való gyönyörködés, méltóztassanak ezeket figyelemmel kíséreni.

A krassói egyház „magyarságunk végpontja“, erősebb egyházaink egyike. Kellemes idők emléke köt ide, családi összeköttetés folytán többször töltém ott napjaimat; egyház és község viszonyai érdekelnek. Adataimat igyekeztem hiteles forrásból meríteni.

Krassó községben lakik 1412 lélek, ebből ev. ref. vallású 800. Az egész határ kiterjedése 4360 hold, úgy de ebből 1200 hold egy „új magyar nemes“ Csengeri Mayer Salamon tulajdona; e hajdan Darvay-birtok tulajdonosa „magyar emberrel nem eszik egy tából“, így aligha áldoz magyar felekezettünkért. Van egy másik nagyobb birtok, mintegy 800 hold; tulajdonosa más községben lakik, más ref. egyház tagja. Ha e két birtokot — pedig lehet, hogy több is van ilyen — a határ kiterjedéséből leszámítjuk, 2360 hold föld marad a nép kezén, a melynek $\frac{1}{3}$ -a más vallású, oláh nemzetiségű, így ref. kézen $\frac{2}{3}$ rész 1600 hold föld lehet, s ha ez mind termő föld volna! De korántsem az, egy jó rész a Szamos folyó szeszélyeinek kített hasznavehetlen terület, sőt e folyó mellett a termőföld is oly bizonytalan, hogy a kinek ma ott birtoka volt, arra ébred fel, hogy azt a víz elvitte.

S mi a birtokjövédelmi viszonyokat illeti, hízatosan tudom, hogy a fentemlített 800 hold birtokosa birtokáért — jó lakóhely és jövédelmző belsőséggel — 4700 frt hasznobért kap, de úgy, hogy tulajdonos viseli a közterheket. Így egy hold földre alig esik 5 frtnál magasabb jövédelem.

A krassói egyház tagjai állami adójuk 50%-át fizetik egyházi adóul — iskolai adó, t. i. tandíjon kívül; de csak azért fizetnek ennyit és nem többet, mert az egyház elég szerencsés volt egy 10,000 frtot tevő alapítványt nyerni, a mely összeg ma 8%-ot (?) jövédelmző; úgyde e 10,000

TÁRCA.

Beszéd

Thót Ferenc tanár hitvese: Pollágh Lujza úrnő sirjánál.

A debreceni főiskola felsőbb tudománykörét 41 évig érdemmel szolgált tanártársunk hűséges hitvesének sirjánál jelentünk meg. A történet ritkán emlékezik meg a tanárokat szellemi munkájokban fentartó, edző, védő hitvesekről; tegyük ezt meg most a *nő jellemének* felmutatásával. A Megváltó körében is magasztos vonásokkal tündökölnék a Máriák, Márták és Magdolnák; hasonlóképen a keresztyén korszakok minden pontozatain a nők finom és nemes hatása a szív- és jellemképzésben érvényesül.

Éppen száz éve, hogy az első önálló bölesészeti tanszék betöltetett (1798.) e főiskolában a vallásos költészet terén is jeles tanárral (Lengyel József 1798—1803). Egy század múlva, ma kíséri a jelen nemzedék a 4-ik bölesészeti tanár hitvesét a végső nyughelyre.

Benne meg volt testesülve a köteleesség erénye. Azon mezőn maradni, melyet Isten, a természet, a társadalmi helyzet jelöl ki számunkra, ez titka a sikernek. A nagy világitó testek végzik pályájokat s a mindenség rendje zavartalan. Minden növény, fűszál végzi rendel-

tesését és az élő lények áldásává lesz. Az ember is akkor felel meg hivatásának, ha köteleességét pontosan betölti. Te eltávozott hű nő! egész életedben, kivált azon 40 év alatt, melyet Istentől nyertél, hogy férjed mellett lehessél, a szó legnemesb értelmében kötelességednek éltél. Ennek volt köszönhető a példás rend, a béke, a szeretet, a gondosság esillogása édes otthonodban. Hány család lesz pusztává, ha kivált a nő, lelép a köteleesség mezejéről? . . . Megtettem a köteleességemet, nyugodtan hordoztam minden teher, nyugodtan szállok siromba: ez a beldogító tudat volt az ő vigasztadó kinese.

De megtettesítője volt a csendes családi erényeknek. Az új korban a nők is kezdik mellőzni otthonukat, künn, másutt, tán esillogással, zajjal járó ténykedésekkel eserehni fel a szerény tüzhelyet. Ő, elköltözött barátnénk, otthon találta fel, mint gondos kertész virágai közt, minden tettkörét. Mint feleség, mint anya, mint testvér ezek gondozásában, boldogításában lelte minden gyönyörét, övéit szolgálta mindig vidám szívvvel. Boldogság csak ott honol, hol eme csendes családi erények díszlenek. Láthatlan ezek hatása, mint a nap fényéé, melyet felszív a virág; láthatlan, mint az esőseppé és harmaté, mely felszívárogo az élet rostjaiba, csak a szín, a virág, a gyümölcs mutatják a láthatlan erők működését. A te csendes házi erényeid észrevétlenül simuló patakja táplálta, jóságos nő, környezetet jólétét.

frttal a hívek lettek szegényebbekké, miután ez összeg — mint értesültem — nálok van kamaton, azzal ők adósok. Másik jövedelmi forrása az egyháznak magtára, a mely 25%-ra van a híveknél kiosztva.

Igen nagy kérdés, hogy azok a hívek, kik kevés számuk, kevés ingatlanuk mellett, ha saját egyházuknak is, de ily nagy összeggel adósai, kik egy másik tartozásukért — még ha azt önadóztatásnak vesszük is — 25%-ot kénytelenek fizetni, meddig képesek ezt teljesíteni? Nem következhet-e be az egyháztalagok elpusztulása?

Azt sem kell figyelmen kívül hagynom, hogy a krassói egyház idestova kényszerülve lesz felállítani a második tanítóságot, s a legnagyobb buzgalom mellett, mit e derék egyház tetterős fiatal lelkésze kétségkívül ki fog fejteni, s amiben az egyház érdemdús tanítója bizonyosan segítő társa lesz, — itt e derék egyházban is, kérdés: mi eredmény kíséri törekvésüket, hol a híveknek, a családfőknek küzdeniök kell a mindennapi kenyér s családjuk fentartásáért?

A mit leírtam, egy derék, ma még talán elég erős egyházunk képe; minőt írhatnánk ugyanezen egyházmegye nagyobb számban levő kis egyházairól? Meg se kísérelm, maradok Krassón, „a magyarság végpontján” és éppen azért, mert e hely csakugyan végpontja a magyarságnak, nemcsak felekezeti, de nemzeti érdekből kívánnám, hogy éppen itt „a népiskola a magyar államé legyen”.

De megtettesítője volt ő a benső vallásosságnak is. Gyermekkorában szívta be a szülei háznál ama felséges evangyeliomi igazságot: „Istent lélekben és igazságban kell imádni.” A vallás a szívben honol, ott tisztelte és őrizte ő Jézust. A pontusi püspök (Asterius 400-ban Kr. u.) mondotta a bizanci császári udvarnál dívatba jött azon szokás ellen, hogy Krisztus képét a nők öltönyükön hordozták, arany keresztjét pedig nyakékül: „Nem ott, hanem a szívben kell hordozni Krisztust.” Nem az arany csillogása a kebel felett, hanem arany szív a kebelben, ez a vallás lényege. E benső vallásosságot kedvelte ő; lényén, szavain, tettein az isteni gondviselés iránti határtalan bizalom ömlött el, meghajolt az Ur akarata előtt, hálával fogadta azon kegyelmét, hogy 40 évig boldogíthatta férjét, kiitta a keserűség poharait is. Mosoly és könyv egyképpen Isten küldeménye ránk.

Gyökérszálak kötik a virágot a földhöz; ha a szálak szakadoznak, hervad a virág és ledől. A teremtés legnemesebb virága az édes anya. Egy ily anya sírjánál állunk most, ki virúlt, míg két szép reménye, két fia erős szálakként tartotta a földhöz; elhervadt a két élő szál, sőt elhervadt ez évben a másik, őt az élethez kötő két szál: a két nővér, s levélhulláskor a bús őszi nappal utánuk hervadt ő is, elszakadva utolsó élő szálától, férjétől, kinek köszönhette, hogy korább le nem roskadt, ő lévén szenvedéseiben támogató oszlopa.

Az államé, mely szerencsésjének fogná tartani, hogy itt a népnevelést oly kipróbált erőkre bízta, minő Sinka Lajos; a vallásos nevelést pedig — mint azt Sinka úr indítványozta — elvégezné a lelkész.

Vincze József úr e lapok 32-ik számában közzétett igen szép cikkéből idézem egyik elhunyt jelesünknek, Révész Imrének szavait, a ki „*ha a nemzet egységes egészet képezne, egy percig sem késlekednék a népiskolákat az államnak átadni.*”

E nagyemlékü egyházi férfiú idézett nyilatkozata engemet még inkább megerősít az én nézetemben, abban t. i. „*éppen azért, hogy előmozdítsuk a magyar nemzet egységes egészszé képződését*” s mert — ha egyházainkat fenn akarjuk tartani, mást alig tehetünk — e két indokból, — tehát nem azért, a mivel Sinka Lajos úr által vádoltatom, hogy iskoláinkat ostromlom, hanem *egyházam és hazám érdekében tartom kívánatosnak a népnevelés államivá tételét.*

Végül Sinka Lajos úr azon kívánatára „illetékes helyen, kerületen, konventen, zsinaton vessék fel a leszerelés kérdését, de addig keveset beszéljünk róla”, — az a megjegyzésem, hogy e nagyfontosságú kérdéshez hozzászólni az egyház, a haza minden polgára illetékes, s a mint nem tudtam helyteleníteni, hogy ezt a ref. tanítói gyűlés értekezlete tárgyalta, nem tartom jogosultnak, hogy mi, kiknek egyházaink és isko-

Most itt hagyta a bánatos férjet magára, hogy legyen ki hintsen sírjára virágot és könyeket.

Mélyen megrendült tisztársunk! Elnémulunk a gyász nagysága felett, csak egy szót intézünk a tudomány magas iverin vándorló lelkéhez, hogy a nyílt sír mélyéről emelkedjék fel vallásos hitvese lelki magaslataira, a Jézushoz, a ki tanítá: „Az én atyámnak házában sok hajlékok vannak”. A halálön diadalmaszkodva oda ment fel, hogy helyet készítsen híveinek. Ezt tanítja az evangyeliom. Kétezzer év múlva a mai tudomány ékes szavú képviselője, a csillagtudós (Flammarion) zengi ugyanezt új nyelven „A föld nem egyéb, mint egy város a mennyei házában; az ember, az ég polgára tovább fog menni”. Tehát csak várost, csak lakást cserél a földön vándorló jövevény. Boesassa hát el a mi barátunk és agg tisztársunk szeretett hitvesét ama nagy útra, ama felsőbb hajlékokba, ama másik városába a mennyei házában és hitének, a fájdalom vizeitől mosott e szírtnek ormójáról nézze, nézze a távozó kedvesnek lelki képét a viszont találkozásig. Legyen Isten az eltávozottal és az itthon maradottal, de legyen Isten velünk is mindnyájunkkal földi pályánk végéig és azután is!

Balogh Ferenc,
hittanár.

lünk fentartásáról gondoskodnunk kell, — e kérdésben felszólalni illetékteleneknek nyilvánítassunk, bár kijelentem, hogy részemről nincs meg a szándék a további felszólaláshoz.

Ujfalussy Béla.

Történelmi járulékok

a tiszántúli Egyházi Értekezlet alapszabályainak munkába vett átnézéséhez.

A)

Tisztelt Bizottság!

A Kerületi Értekezlet Alapszabályainak átnézése és javítása eleitől fogva napirenden van.

Tudva van, hogy az ügyviteli szabályzat a nagyváradi közgyűlés által (1895. okt. 31.) „részletes tárgyalás nélkül” fogadtatott el.

Tudva van, hogy a nagyválasztmányhoz 1896. nov. 20. egyházi alelnök indítványt terjesztett, melyben a gyakorlati kivihetőség szempontjából az alapszabály és ügyrend célszerűbb módosítását sürgette. Ez akkor oly fontosnak ítéltetett, hogy 10 tagból álló tekintélyes bizottságnak adatott ki véleményadásra. Indítványozó azonban, nehogy az Értekezlet működése szervezkedési kísérletekkel megakadályoztassék több tapasztalat szerzéséig várakozó álláspontra helyezkedett, a nagyválasztmány 1897 május 20-ki ülése méltányolva ez okokat, levette egyelőre a módosítási indítványt a napi rendről.

A szatmári közgyűlés 1897. szept. 21-kén teljhatalmánál fogva, tekintettel a tagok növekvő számára a nagyválasztmány eddigi 60 számát két egyházi és két világi taggal emelte. Önként értetik, hogy két női tagnak választását is maga után vonja a szabály e módosítása, hogy a szám minden részről egyenlő legyen.

A nagyválasztmány Szatmárt 1897. szept. 20. tartott ülésében Zsigmond Sándor egyházmegyéjéből indítványt terjesztett elő, 7 főpontban kívánván változtatást az alapszabályon (Lásd Emlékkönyv 135. l.). A választmány annak tárgyalását az újonnan alakítandó választmányhoz utasítja.

Az új választmány debreceni 1898. május 11-ki ülése 8-ik jk. számában négy tagú bizottságra ruházta az indítványra nézve a vélemény adást; 12. számú jegyzőkönyve pedig Szél Kálmán indítványára az egyházmegyei értekezletek viszonya meghatározását szinte említett bizottsághoz tette át.

Ime a feladat, mi a bizottságra néz. Ezek szerint legegyszerűbb volt az alapszabályt egészen át alakítani, erre nézve A) alatt nyújtom be a tervezetet; B) alatt annak indokolását, ez első jelentében csak azt említem fel, hogy a Zsigmond féle indítványt azon legfőbb pontját, hogy az elnökség mindig a hivatalos egyház elnöksége legyen, ily megszorítólag nem vettem be az alapszabályba, mert mint a példa mutatja ily kötelező volta nélkül is megeshetik az; de meg akkor az Értekezlet választási szabadsága megköttetik; az az eset is állhat elő, hogy a hivatalos elnökség ha túl terhelőnek tartaná magára nézve, nem vállalná el. Az egyház társadalmi jelleg maga után vonja a feltétlen szabad választást. Az Értekezlet inkább választhat 3—4 védnököt a legjelesebb és magas állású férfiak közül s ezek közé első helyen a hivatalos elnököket bizonyosan

beválasztja. De ez újítás ezuttal mellőztetett a tervezetből. A tapasztalat később felszínre hozhatja

Debrecenben, 1898. aug. 24. *Balogh Ferenc*, bizottsági elnök.

B)

A „tiszántúli református Egyházi Értekezlet” alapszabályai.

(Az első javaslat.)

I. Cél.

Az evangyeliomi világosság terjesztése, a református öntudat szilárdítása, a vallásos élet fejlesztése, az aldozatkészség fokozása, felebaráti szeretői művek létesítése, egyház társadalmi kérdések megvitatása.

II. Eszközök.

Különböző városokban tartandó közgyűlések.

Bizottságok és nagyválasztmány előkészítő működése.

Vallásos művek és iratok kiadása vagy támogatása. Felolvasások rendezése.

III. Tagok.

Az értekezlet tagjai lehetnek a ref. egyház azon férfi vagy nő tagjai, kik az Értekezlet célját előmozdítani akarják, e végre pénztárnoknál neveiket bejegyeztetik s tagsági díjat fizetnek.

a) Alapító tag az, ki alapító levelet ad egy száz koronáról, e tőkét befizeti, vagy befizetésig hatos kamatját évenként beszolgáltatja. Ezek örökös tagok.

b) Rendes tag, ki évenként két korona tagsági díjjal fizet. Az aláírás kötelező a kilépésnek írásban történő bejelentéséig.

Az alapító és rendes tag a közgyűléseken szóvási és szavazati joggal bír, ha fizetési kötelezettségének eleget tett.

Kötelessége az értekezlet célját tehetsége szerint előmozdítani.

IV. Tisztikar.

a) Egyházi elnök.

b) Világi elnök.

c) Választmányi jegyző (titkár).

d) Közgyűlési két jegyző, egyik az egyházi, másik a világi részről.

e) Pénztárnok.

f) Nagyválasztmány, mely a tiszti karon kívül áll 66 tagból, kik egy harmad részben nők közül, egy harmad részben lelkészi, egy harmad részben pedig világi egyházi tagokból választatnak négy évi tartamra.

V. Elnökök tiszte.

a) A választmányi és közgyűléseken elnökölnék, az értekezletet képviselik, a közgyűlést összehívják, a jegyzőkönyveket hitelesítik.

b) Az egyházi elnök különösebb tiszte: a választmányi és közgyűlési tárgyakat egybeszedi, rendezi; felolvasások és előadások sorozatáról gondoskodik, ezek iránt javaslatot készít, a levelezéseket vezeti; a kiadásokat utalványozza; minden fontosabb ügyben elnök társa belegegyezésével intézkedik.

VI. Jegyzők tiszte.

a) Választmányi jegyző (titkár) a választmány kebeléből a választmány által választatik s annak ügyeiről jegyzőkönyvet visz, a választmányi ülése tárgyait jelentés alakjában előkészíti, a végzéseket és meghívókat szétküldi, az emlékkönyv szerkesztője.

b) A közgyűlés jegyzőit, egyiket az egyházi, másikat a világi részről a közgyűlés választja. A közgyűlés jegyzőkönyveit írják, az emlékkönyv szerkesztésében részt vesznek.

VII. Pénztárnok tiszte.

Az Értekezlet pénzügyéről számadást vezet, azt okmányokkal felszerelve évenként a nagy választmány elé terjeszti, mely azt a számvizsgáló bizottság véleményével a közgyűléshez adja be.

Kiadást elnöki utalványra tesz.

Pontos névsorát vezeti az alapító és rendes tagoknak, e nyilvántartott névsort a nagy választmányhoz beadja, a névsort az Emlékkönyvben közrebocsátja.

VIII. A nagy választmány tiszte.

1. Évenként egyszer, rendszerint a tavaszi egyházkerületi közgyűlés ideje alatt ülést tart. Rendkívüli gyűlésre is összehívható. A tisztikaron felül tíz tag jelenlétében határozatképes.

2. Üléseit rendszeresen Debrecenben tartja; a közgyűlés előtt azonban a helyszínen.

3. Tárgyalja a közgyűlés által hozzá utalt ügyeket, a határozatokat végrehajtja, indítványokat fogad és terjeszt a közgyűlés elé. A közgyűlés helyét, idejét, tárgysorozatát megállapítja, predicatort választ a közgyűlés megnyitása előtti istenistiztelet végzésére.

4. Kebeléből szükséglet szerint és időnként 3–5 tagból álló bizottságokat küld ki, tanulmányt és véleményt igénylő javaslatokat e bizottságok készítik a választmány elé. Minden bizottság élén egy előadó áll, ki az elnökkel érintkezik, a javaslatokat benyújtja és előadja.

5. A választmány működési körébe tartozó feladatok: a) vasárnap megszentelése; b) a templomok látogatásának hatályosabbá tétele; c) keresztyén jótékonyági öngyuletek alakítása érdekében kezdeményezés és buzdítás; d) keresztyén ifjúsági egyletek szervezése ügyében lépések tétele; e) fiú és leány gyermekek vallásos nevelésére gond fordítás; f) felső leány nevelő intézetek ügye ápolása; g) a nagyobb pontokon vallásos felolvasások rendezése, különösen, hogy multunk nagy eseményei és alakjainak emlékezte időnként kegyeletesen felújítottassék; h) biblia és énekkönyv terjesztésére eszközök keresése és vallásos iratok és egyházi jellegű olvasmányok ügye; i) tudományos egyházi irodalmunk támogatása. E működési kör egyes részeinek felvétele, mozgásba hozása a nagy választmány útján külön bizottságok kiküldése által történik. Dolgozatát, véleményét a választmány vitatja meg és készíti elő a közgyűlésre.

IX. Értekezleti közgyűlés.

1. Két évenként tartja gyűlését a kerület különböző pontjain, azt köz-istenistiztelettel kezdi meg.

2. Választja a tisztikart négy évre. Minden négy év lefolyása után tisztújításnak van helye.

3. Alapszabályokat alkot, változtat s a nagy választmány által felterjesztett ügyekben határozatokat hoz. A gyűlés lefolyásáról emlékkönyvet adat ki s azt a tagoknak megküldeti. Szavazati joggal alapító és rendes tag bírhat.

4. Az értekezlet természeténél fogva a hivatalos egyház működési körét nem érinti, ahhoz csak javaslatokat terjeszthet. Alapszabályait az egyh. ker. közgyűlés erősíti meg.

X. Az egyházmegyei egyházi értekezletekkel való viszonya.

Az egyházmegyei értekezletek hasonló célra működő testvéri értekezleteknek tekintetvén, a testvéri viszonyból folyólag a kerületi értekezlet egyetemes érdekű ügyekben átírás útján felkéri a megyei értekezleteket vélemény nyilvánításra a közhangulat és felfogás kiderítése végett. Megfordítva a megyei értekezletek is saját kezdeményök vagy indítványuk támogatására a kerületi értekezletekhez fordulhatnak. A megyei értekezletek ünnepélyes gyűléseikre meghívhatják a kerületi értekezletet a maga képviseltetésére.

Záradék.

A kerületi értekezlet, megszűnése esetében, pénzalap maradványa a tiszántúli ref. segély egylet javára fordítandó.

Balogh Ferenc.

(Folyt. köv.)

TANÜGY.

Ref. középiskoláink állami segélyezése.

A jövő évre szóló s nem rég megjelent közoktatásügyi állami költségvetésben sok örvendetes tételt látunk. Mindenekelőtt a felekezeti középiskolák évről-évre szaporodó állami segélyezését és ezáltal azon igazság kifejezését, hogy a felekezeti tanárok ugyanazon szolgálót teljesítik, mint az államiak, sőt ha a régebbi időkre visszamegyünk, a felekezeti, ezek között is első sorban a ref. középiskolák voltak legerősebb támaszai a nemzetnek, az országnak akkor, a mikor még az állami intézeteknek hírók sem volt és sokszor oly mostoha időkben, a mikor magyarnak lenni is bűn volt. Méltó tehát, hogy most, a jobb időkben ezen nagy szolgálatokat tőle telhetőleg méltányolja az állam. Teszi is. Amelyik hozzá fordul, üres kézzel nem bocsátja el. A közoktatásügyi budget ide vonatkozó tétele évről-évre emelkedik. A jövő évből ide iktatjuk a következő adatokat:

Az 1899-ik évben *rendes állami segélyben* a következő tanintézetek részesülnek: I. Békési ev. ref. gymn. 5000 frt; budapesti főgymn. 14,000 frt; csurgói főgymn. 14,000 frt; győni gymn. 2000 frt; hód-mezővásárhelyi főgymn. 13,000 frt; kecskeméti főgymn. 6000 frt; kisújszállási főgymn. 13,000 frt; kolozsvári főgymn. 7000 frt; marosvásárhelyi főgymn. 3000 frt; máramaroszigeti főgymn. 14,000 frt; mezőtúri főgymn. 7000 frt; miskolci főgymn. 14,000 frt; nagykőrösi főgymn. 8000 frt; pápai főgymn. 16,000 frt; rimaszombati főgymn. 15,000 frt; sepsi-szentgyörgyi főgymn. 15,000 frt; szászvárosi főgymn. 11,000 frt; szatmári főgymn. 12,000 frt; székelyudvarhelyi főgymn. 9000 frt; zilahi főgymn. 15,000 frt. Mint a névsorból kitetszik még csak a következő gymnasiumaink nem részesülnek évi rendes állami segélyben: debreceni, sárospataki, nagyenyedi, halasi, kunszentmiklósi, karcagi, h.-nánási és h.-böszörményi. H.-Nánás és Karcag államsegély iránti kérvénye azonban már a miniszteriumnál van, H.-Böszörmény pedig most mozgolódik ez irányban.

De nézzük a másféle u. n. *befektetési* vagy beruházási *államsegélyeket*. Ezeket kezdetben egy megszabott összegben azonnal kiadta a miniszterium, 1897 óta azonban az addigi készpénzfizetés helyett célszerűbbnek véli oly alakban engedélyezni, hogy a

fentartó testület akár saját alapjaiból, akár valamely hazai pénzügyintézetől hosszabb lejáratú (rendszerint 50 évi) törlesztéses kölcsönt vesz fel, melynek törlesztési részleteit az államkincstár elvállalja. Így segélyezettettek eddigelé: 1. csurgói főgymn. 48.000 frtos kölcsön után évi 2544 frt 10 krral; miskolci főgymn. 42.000 frtos kölcsön után 2118 frt 96 krral. Ugyanílyen módon tette már folyamatba a miniszterium a beruházási segélyt a következő iskolák részére: 1. a hódmezővásárhelyi főgymnasiumnak 20.000 frt tőke után; 2. a mezőtúri főgymnasiumnak 13.000 frt tőke után; 3. a nagyenyedi főgymnasiumnak 21.000 frt tőke után; 4. a szatmári főgymnasiumnak 30.000 frt tőke után; 5. a szászvárosi főgymnasiumnak 25.000 frt tőke után; 6. a székelyudvarhelyi főgymnasiumnak 8000 frt tőke után.

Az 1899. évi költségvetésben a következő új törlesztéses kölcsönök annuitátát kívánja biztosítani a miniszter: 1. a kecskeméti főgymnasiumnak 80.000 frt tőke után; 2. a kolozsvári főgymnasiumnak 90.000 frt tőke után; 3. a máramarosszigeti főgymnasiumnak 80.000 frt tőke után; 4. a nagykörösi főgymnasiumnak 113.000 frt tőke után; 5. a pápai főgymnasiumnak 60.000 frt tőke után. Mind ez intézetek új épületek emelésére vagy a régiék rendbehozására kéri a befektetési segélyt, az egy Pápán kívül, a mely már építkezésre kapott készpénzül 80.000 frtot s most jórészen a célból kéri az újabb segélyt, hogy *hogyan nagy könyvtárát megfelelően elhelyezhesse.*

Hát mikor ezeket a segélyezéseket végignézzük, önkéntelenül a mi a debreceni híres-neves főiskolánk kiáltó szükségére gondolunk, a melyeket olyan szépen el lehetne tüntetni azzal a *beruházási segélyvel*, a melyet mi annyiszor emlegetünk s a melyert autonómiánkból sem vesznek el esérébe. De természetesen kérnünk kell a segélyt, mert önként nem kínálják s néma gyermekeknek annya sem érti szavát. Untalan hangoztatjuk, hogy túlszárnyal bennünket a haladó kor, hogy nincs erőnk vele lépést tartani, hogy különösen s épen főgymnasiumunknak sok hiánya van. Tantermei szűkek, berendezésük elégtelen, elhelyezésük a lehető legcélszerűtlenebb s az épületen temérdekelt kellene javítani, hogy az a kívánalmaknak megfeleljen. Nem is szólunk még a magasabb követelményekről: philológiai, történeti stb. múzeumokról. Csak a *könyvtár miseriáira* mutatunk rá, mely annyi gondot ad gazdasági, igazgató tanácsnak és egyházkerületnek. Mindezen segítve lenne a beruházási segély által, a mihez, bármennyire húzzuk-halasztjuk is a dolgot, utóbb is hozzá kell folyamodnunk. Hát jobb lesz előbb, mint később!

S. Szabó József.

KÖNYVISMERTETÉS.

A templom megtisztítása.

János ev. II. 12-22.

(Mutatvány Dods edinburghi ref. theol. tanár „Szent János evangéliomának magyarázata” c. művének magyar átdolgozásából).*

János evangélista nem említi, hogy a názárethi család hazatért-e Kánából, vagy a lakodalomból egyenesen Kapernaumba ment: sőt azt sem érinti, hogy miért mentek egyáltalán Kapernaumba. Lehetséges, hogy

* Ez a mű, melyet Lukácsy Imre k-félegyházi ref. vallástanárral rendez sajtó alá, összesen 24 fejezetet foglal magában s János evangéliomának 11 első részét fogja magyarázni. A mű előfizetési ára 3 korona, bolti ára 4 korona lesz. Kellő pártolás

valamely nagyobb karavánhoz óhajtottak csatlakozni, mely a közeledő husvéti ünnepek alkalmával Kapernaum környékéről Jeruzsálembe indult.

Jézust, anyján és atyjafiain kívül, tanítványai s a tenger melléki lakosok közül többen kísérték. (Az a körülmény, hogy atyjafiai anyjával együtt említettnek, azt mutatja, hogy ők testvérei voltak Neki.)

Kapernaumban „nem sok napokig” maradtak, hanem elindultak a fővárosba. Jézus keresztkedése után most jelent meg először Jeruzsálemben, s mindjárt különböző esodákat tett. János azonban ezeket mellőzi, hanem megemlékezik helyette Mesterének egyik nagyszemélyű s messzekiható eselekedetéről.

Régi időtől kezdve szokás volt az áldozathoz szükséges állatokat s kellekeket (milyenek: marha, bárány, borjú, galamb, só, liszt, olaj, tömjén) a templom közelében árulni, hogy a szent föld távolabbi részeiből s idegen országból érkezett hívek könnyen hozzá juthassanak. Az árusok persze nem voltak restek; egymással versenyezve mindig közelebb-közelebb tolokodtak a szent határhoz. Némelyik amaz ürügy alatt, hogy eladott állatot vezet az áldozati oltárhoz, behatolt a második udvarba, s ha lehetett, hirtelen új üzletet is csinált.

A külső udvar 40 hold területen feküdt, s fél öl magas kőfal választotta el a belsőtől, melybe pogányoknak belépni halálbüntetés terhe alatt tiltva volt. A külső udvaron köröskörül gazdagon díszített, cédrusfával tetőzött, négy oszlopsor futott, mely alatt a kereskedők árultak s pénzbéváltók üzérkedtek. Ugyanis évenként minden zsidónak fél sekelt kellett a templom kincstárába fizetni, de csakis megszentelt zsidó pénznemben. Idegen pénzt nem volt szabad bevinni, mert a templomot megfertőztette. E miatt aztán nemcsak a birodalom távoli részéből érkező zsidóknak hanem — mióta a római pénznem kiszorította a sékelt a rendes használatból — a Palesztinában lakóknak is szükségük volt pénzváltókra.

A templomudvaron engedélyezett vásár ama visszaélések egyike volt, melyet a közönségnek nyújtott kényelem megengedett, a háttért képező pénzérdek meg épen javalt. Azonhan dacára a papíron levő, szigorú szabályoknak, gondos felügyeletnek, mely a kalmárkodással járó túlkapásokat ellensúlyozta, mégis sok idegen, tudatlan, szegény nép esett a lelketlen kúfárok körmei közé, kik a helyett, hogy a templomot gazdagítani, az istenítiszteletet könnyíteni igyekeztek volna, anyagilag erkölcsileg szegényítették s akadályozták azt. Megbolránkoztató tények igazolják Krisztus Urunk szent haragját s a „*rablóbarlang*” megbélyegző névre ugyancsak méltóvá tették a szent hely udvarát haszonleső kereskedői. Sok kegyes hívő messze földről jött — talán életében először s utoljára — hogy a Jehova közelében néhány üdvözítő órát töltsön s mikor udvarába ért, olvadó, áhitatos hangulatát bosszankodássá, haraggá sűrítették a portékáikat Fináló árusok zaklatásai s a pénzváltók furfangos fogásai. A jobbérzelműek szomorúkodással tekintettek a templom illetlen megszenteltetésére, de nem volt bátorságuk ellene fellépni, vagy nem találtak módot a baj orvoslására.

Jézus belép a templom udvarába, látja a visszatevő képet, zajos vásári mozgalmat, hallja a versengő kalmárok izgatott kiabálását, mely túlharsogja a nyájtól

esetén Lukácsy a második kötetet is azonnal kész közrebozsátani az elsőnek 1899. márciusra remélhető megjelenése után. Életrevaló vállalatát szíves készséggel ajánljuk olvasóink pártoló figyelmébe. Bővebb tájékozással s kibocsátott előfizetési felhívás szolgál.

Szerk.

elszakított barom bögsét. Itt-amott izetlen tréfa, nyers röhögés. Nem tud magán uralkodni. Atyjának háza iránt való tisztelet, bugalom, szeretet elragadja. Kötélből gyorsan korbácsot font — a közönség lelkiismeretére bizván tettének igazolását — durván üzi ki a barmokat gazdáikkal együtt s a pénzváltók asztalaikat feldöntögeté. Zavaros jelenet keletkezik: a barmok ide s tova futkosnak, tulajdonosaik menekülnének, de birtokukat sem akarják hagyni; a pénzváltók asztalaikat támogatják, a csöcselék kapkodja a szétguruló ércet. Mindezek fölött ott suhog az Idegen fenyegető ostroma s parancsol a bosszúzó Angyal villámló tekintete. (Ezen egyetlen eseten kívül soha nem használt az Úr erőszakot messiási tekintélyének megmutatására.)

Vakmerő tett volt, melylyel párhuzamba állíthatót alig találunk a történelemben. A ki századok által szentesített templomi szokás ellen ilyen módon fel mert lépni, annak királynak kellett lenni Izraelben. Jézus az volt; a *lelkek királya*. Tette felébreszté az emberek lelkiismeretét s ez kényszeríté őket engedni és menekülni az i az Bíró elől. Isten házában kezdte meg munkáját, mert tudta, hogy a templom nemzetének szíve s ha a szívben bűzhödésnek indul a vér; ha a templomból szétaradó vallásosság életadó folyamát a világiasság megfertőztette: akkor elérkezett a zsidó nemzeti élet bomlásának, benuulásának órája. Zsidóország egységét, életerejét annak köszönhetette, hogy templomát Jehova székhelyének tartotta; ez a hit hanyatló félben volt — az ország léte végéhez közeledett, Jézus bátor fellépése pillanatra felrázta a mámoros lelkeket álmukból; a haldokló nemzet még egyszer visszanyerte eszméletét azután — elaludt örökre.

De a Messiás cselekedetét kortársai közül kevesen fogták így fel. Némelyek szigorúan elítélték s eljárását fariseusi, nyegle kérdésnek minősítették. Ha reformátor — vélekedének — mért nem ostromozza a lépten-nyomon kiáltó erkölestelenséget, a helyett, hogy ily ártalmatlan hagyomány ellen támad. Ha jó hazafi, ott vannak az országot elárasztó idegenek, üzze ki őket s ne ott legyen hős, hol a vitézkedés nem erény. Mások ellenben helyeselték az eszmét, de nem tudtak megbékülni a kivétel módjával. Szerintük elég lett volna a visszaélést néven nevezni s megszüntetése tárgyában kérvényt intézni az előljárók elé. Nem volt sem illő, sem jogos tett bitorolni a nagy tanács és templomi hivatalnokok, Isten és emberek által rájuk ruházott hatáskörét. De meg a prófétai méltósággal sem egyeztethető össze ilyen magaviselet. A fariseusok és irástudók nem felejtették el s nem is bocsátották meg Jézusnak soha, hogy hatalmukat a nép előtt megesorbitotta. Valószínű, hogy közeli barátainak is rosszul esett prófétai kezében a suhogó korbácsot s az előle menekülő ember-állat sereget nézni. De tanítványai megemlékeztek az Írásokról: „*A te házadhoz való szerelem megemészt engem*“. „*Ime az Úr, a kit ti kerestek, hirtelen jő az ő templomába; de ki lakozhatik az ő eljövételének napján, ki állhat meg, mikor Ő megjelenik?*“

Jézus tettét nem a pillanat mértéket nem ismerő heve, hanem — mint mindig — az erkölesi világ változatlan törvénye idézte elő. Ujabb jelét kívánta adni méltóságának s ez által egy fokkal közelebb emelni az embereket Isten országa fogalmához. Tudta jól, hogy e néppel másként nem lehetett bánni. Így cselekednek az ő mennyei Atyja is, kinek akaratát végzi. Nem tesz előttök csodát, hogy figyelmet keltsen magára iránt; nem tart lélekemelő predikációt, hogy az ősi szokás helytelenségét indokolja; nem kéri őket, hogy

hagyják el jövedelmező helyeiket s vonuljanak hátrább a szent helytől. Az arany után sóvárgó ember kineveti, kigúnyolja e beszédet: szívéhez csak a pénz csengése szól. De Krisztus kezében az ilyenek számára is volt eszköz: nem szó, nem csudatett, hanem *korbács*. A hol a lélek érző idegeire annyira lerakódott a világiasság iszapja, hogy nem áll a szent dolgok felett vásárt ütni: ott már csak a korbácsütés hat elevenig. Azonban a Krisztus ostromának helye után maradt seb a lelkiismeret gyógyító ébredése. E cselekedetének célja is gyógyítás volt. Nemzetében öntudatot, az egyénben lélekismeretet akart ébreszteni, hogy figyelmüket a múlttól a jövő, a külsőről a belső felé irányítsa.

De akkor még nem tudták megérteni száúdkját. Nyersen támadnak rá: „*Miféle jelt mutatsz nekünk, hogy te ezen dolgokat cselekszed?*“ Jelt kértek jel helyett. Az az isteni felháborodás, megsemmisítő erő, mely elől az anyag szolgái kufárhada borzadva menekül; az a fenséges cél, mely Isten hajlékának szeplőtlen tisztaságában leli teljesülését, nem volt nekik elég bizonyíték messiási tekintélyének elismarására. Világosságot kértek világosság helyett. És Jézus adott, hogy fénye megvakítá őket. Volt hatalmában egy olyan jel, mely nagy művének koronáját képezé: melynek — tekintet nélkül a hatásra és ellenségeinek bírálatára — be kellett következni; melyet megigérhetett alapelve (nem tenni csodát hitetlen ember meggyőzésére) megsértése nélkül. E jel volt *feltámadása*. „*Rontsátok le a templomot és én harmadnapon felépitem azt!*“ s ha tudok építeni újat, úgy van jogom megtisztítani a régit.

E felelet csakugyan megzavarta elméjüket. Tanítványai is csak a jóslat teljesülése után értették meg jelentését. Jézus tudta jól, hogy újító fellépése ellenállásra talál. Ha néhány hive megáll is mellette de a hangadó körök, a nép vezetői, mindent elkövetnek megsemmisítésére. Már első, nagyobb reform. törekvése után a féltékenység, rossz indulat, gyűlölet sáros hullámai vad erővel csapdostak feléje s csak alkalmas pillanatra volt szükség, hogy az áldozatot eltemessék. De tudta azt is, hogy halála a zsidó templom s vele együtt a nemzet bukását jelenti. Miként Dániel prófétánál meg vagyon írva: „*A Messiás levágatik s egy fejedelem népe, ki jőni fog, elpusztítja a várost és Szent helyét*“. Tehát bátran mondhatta, hogy az ő élete elvételével saját templomukat rombolják le; de neki hatalma vagyon harmadnapon felépíteni azt. „*A nagy tragoedia a zsidó nép és Kr. személyében lejátszódott. A Messiás megöletett, a templom földig lerontatott: azonkon a Megváltó feltámadása által a jelképes templom romjaiból új templom épült. Minthogy pedig Isten országában nincs egyszerű visszapótlás, hanem minden újjászületés haladás is egyszersmind, azért az élő templom tökéletesebb, mint a kőből épült, mert ott az isteni szellem által lelkezett emberi természet szolgál Jehova lakóhelyül*“.

Midőn Jézus a kereszten kibocsátá lelkét, a templom kárpitja meghasadt tetejétől az aljáig, jelentvén, hogy az a megközelíthetlen dicsfény, mely azelőtt körülvette, elhalványult örökre s mint a meg repedt harang, nem ad többé tiszta hangot a hívő imájához. A pompás templom, mely Jehovának oly hosszú időn keresztül székhelye volt, most már csak szomorú emlékkörzöje lett, mint a c-aládi ház, melyből a szülők kihaltak. Az Isten jelenléte által földfeletti méltóságra emelt épület Kr. halála percétől pusztta lett és rom.

De három nap mulva új, a réginél sokkal magasz-

tosabb hajléka épült Istennek a Krisztus megelevenedett testében. A feltámadás tenye nyilvánvaló bizonyítéka volt annak, hogy Jehova többé nem lakozik kézzel csinált templomban, hanem a lélek által megszentelt emberi testben, melyet magához hasonlónak, halhatatlanná tett. Krisztus nem azért támadott fel, hogy az istentelen, igazsággyaluló nép lelkében hitet ébresztszen, hanem hogy az emberiségnek új — a szellemi — istentisztelet minden eszközével feldíszített templomot ajánldékozzon. Az előtt Jehova a szentek-szentébe rejtőzött a bűnös nép tekintette elől s áldozatot is csak megszentelt kezekből fogadott el; most mint Atya jelenik meg, kihez gyermekei minden pillanatban szabadon járulhatnak a Fiu által megnyitott ajtón. Azelőtt egy Mózes, Salamon, Esdrás vagy a legszentebb főpap félelem és remegés közt emelte Jahvéhoz tekintetét s halálos bűnnek tartotta a templomot csak „a mi Atyánk háza” néven is említeni; most Jézus azt mondja: E ház „*az én Atyámnak háza*” s feltámadása által nemcsak szavainak igazságát bizonyítja, hanem valóban a mi Atyánk házává változtatta azt.

De nem csupán Kr. testében lakozék Isten az emberek között — hiszen ez a megszentelt jelenlét menybemenetelével megszűnt — hanem *Lelkében*, kit végrendeletileg hagyott reánk. Az Atyával való benső közösség Lelkének lelkünkbe történő alászállása volt a Mindenható célja mind ama tette által, mit az emberek között végzett. Előbb a jeruzsálemi templomban, később Kr. elő személyében való lakozás mind csak előkészület volt arra, hogy végre lakást vegyen az emberek lelkében. „*Ti — mondja Pál — lelki hajlékok vagytok*”. „*Ti az élő Isten templomai vagytok*.” A jelképek által előlegezett végcél tehát tulajdonképen az volt, hogy minden okos és erkölcsi lényt Isten Lelke hasson át.

A templom megtisztítása ma is biztosítékot nyújt afelől, hogy Kr. a felvállalt munkán dolgozik s egykor be fogja végezni. Mint akkor testileg, úgy most is harcol az igazságért lelkileg. Az csak *mutatvány* volt nagy művéből, melyen szakadatlanul dolgozik. Hogyan esikorgatja fogát ma is ellene a kapzsiság, önzés, anyagiség telhetetlen haragjában! Hogyan tiporná el a farizeusi gög, irástudói feltékenység?! Hogyan tépné szét a felingerelt nép dühe, bosszúvágya! De Ő ott áll felettük lángoló tekintettel, az igazság rettentő korbácsával, s a hova lesújt, ott a vádló tudat éles nyílalása a vesékhát. Akkor hadat üzent a világiasságnak a templom tisztaságáért, ma emésztő tüzként fertőtleníti azt a lelki hajlékot, melyért magát áldozatul adta. És meg fogja tisztítani, akár örömmel vetjük alá magunkat, akár lazongva kérdezősködünk tekintélye után, mert Isten házának tisztának kell lenni!

Angoltól átdolgozta:

Lukácsy Imre,
ev. ref. vallásánár.

IRODALOM.

A bölcséleti tudományok ismeretköre (encyclopaediája). Irta dr. Öreg János. Debrecen 1898. 142 l. A tudós szerző philosophiai irodalmunkban méltán nagy figyelmet keltő munkáját két főrésze (elméleti és gyakorlati) s ezt két és három szakaszra osztja. Az elméleti rész első szakaszában az ismeret kérdéseivel, a 2-ikban az ismeret tárgyaira vonatkozó tanokkal, — a gyakorlati rész első szakaszában a szép tudományával, 2-ikban az erkölcs tudományával, 3-ikban a jog és állam tud-

mányával foglalkozik. Előadása világos, tiszta s lehetőleg mindent magyar nyelven ad vissza s e szempontból is — épen philosophiai irodalmunkban — kiváló érdeklődés tárgya lehet. Most csak jelezni kívántuk megjelenését, bővebb ismertetését a jövőnek tartjuk fenn.

Ismétlő iskolások könyve címen kaptuk *Vaday József* nagyváradí községi isk. igazgató művét, mely most már miniszterileg engedélyezve van. Odaadó munkakedvvel javíttatta Vaday ezt a könyvet évről évre, míg jelen alakjában elérte azt, hogy nemcsak a gyakorlati tanítók jónak találták, hanem a miniszteri engedélyezést is megnyerte. Elterjedésének — a mit megérdemel — most már a formai akadály sem áll útjában. A könyv részei teljesen megfelelnek az új tantervnek, mely az ismétlő iskoláknak ott is gazdasági jelleget ad, a hol a szakszerű gazdasági iskolák fel nem állítatnak. Vaday könyve úgy a fiu, mint a leány ismétlő iskolák részére alkalmas, mivel a leányiskolákra számítva, a háztartási és konyhakertészeti ismereteket is belefoglalta. Olvasmányai világos, magyaros nyelvezetűek, a növendékek értelméhez mértek, úgyannyira, hogy tárgyalásukat a nyelvezet maga megkönnyíti. E mellett meleg, hazafias érzés, a tárgyak megválasztásában pedig népies, praktikus szellem ömlik rajta végig. A könyv ára nagy terjedelméhez képest olcsó: 60 kr. Kapható a szerzőnél *Nagyváradon*.

Prot. új képes naptár az 1899-iki közönséges évre. Szerkesztette legifj. *Szász Károly*. Budapest, Méhner Vilmos. Ára 40 kr. E naptár az idén is szokott érdekes tartalommal s gazdagon illusztrálva jelent meg. Tartalmából kiemeljük: Az év történetét. Egy érdekes-felolvasás, —h —z. Pásztorok. Forgács E. Pál Ferenc (elbeszélés), Béri Gyuláné. Tavaszest. A pipiske. Sántha K. A három harang. Szívós Béla. A könyvek versengése. legifj. Szász K. A három asszony (elbeszélés), Nagy Balázs. Illusztrációi: Erzsébet királyné. II. Vilmos német császár, gr. Tisza Lajos, Szilágyi Dezső, Péchy Tamás, Szent-Iványi Árpád, Molnár Viktor, Gyarmathy Miklós, Szász Béla, Pulszky Ferenc, Barabás Miklós, Abonyi Lajos, Hajdu József, Arany László, a hódmező-vásárhelyi ev. ref. főgymnasium.

A „Protestáns Pap” XIX-ik évfolyamának 10-ik száma, Lágler Sándor és Kálmán Dezső szerkesztésében Kölesden, következő tartalommal jelent meg: Jairus leánya. Halász Margittól. — A vallásitanításról. Nitsinger Fülöptől. — Erzsébet királyné emlékezete. Lágler Sándortól. — A felebaráti szeretetről. Horváth Antaltól. — Vallásos órák. Ladányitól. — Beszédvázlatok. Kund Sámuelről. — Esketési beszéd. Kund Sámuelről. — Törvények és rendeletek tára. Kund Samutól. — Irodalom. Tantó Jánostól. — Egyházi tiszti választások. — Papválasztások. — Halálozások.

A lapra előfizethetni a szerkesztőknél egy évre 4 frttal, félévre 2 forinttal, negyedévre 1 forinttal. — Kaphatók még régebbi évfolyamokból teljes példányok, a XVII. évfolyamból azonban az 1., 2., 3-ik számok teljesen elfogytak.

Tanítói székfoglaló beszéd. Irta Bozsó István misztótfalusi áll. tanító 1898. Ára 25 kr. Szokatlan volt eddig nálunk az effajta beszéd s ha volt is, nyomtatásban nem jelent meg. Szerző vett először bátorságot, hogy világ elé lépjen székfoglaló beszédével s követésre

buzdítson másokat is. Mi azonban ezt teljesen feleslegesnek tartjuk, annyi kolonc van már úgys a szegény paedagógus nyakán, hogy kár ilyenre is rákapatni a világot, mert még majd kötelezővé teszi. A kik különben érdeklődnek a beszéd iránt, megszerezhetik a szerzőnét (Szatmár m.)

Magyar írók élete és munkái. A magyar tud. akad. megbízásából írta *Sinnyey József*. 51. füzet. Magában foglalja a Koch—Kolosy címszavakat. Az egyes életrajzok most is azzal a bámúltraméltó szorgalommal és fáradhatatlansággal vannak összegyűjtve és megírva, mely Sinnyeyt jellemzi. A következő, kiválóbb prot. írók életrajzát találjuk benne: Kocsi (Csergő) István, Kocsi (Major) István, Kocsi (Sebestyén) István, Kollár János, Kolmár József, Kolos Dániel, Kolosváry Sándor, Kolosy Elvira stb.

A „**Vasárnapi Ujság**“ november 13-iki száma 20 képpel s a következő tartalommal jelent meg: „Feszty Árpád új képei“ (Feszty Árpád arcképével és képekkel.) „Zsolt eljegyzése“ és „A bánhidai csata“ című új festményei után. — Költemények: „Kisded hajlék“. Hegedüs Istvántól. „Blanche“. Mezarthimn. — Regénytár: „Kadoosa Ákos“. Regény. Irta Vértesi Arnold. (Neogrady Antal rajzaival). „A köllábú farkas“. Regény. Irta Karazin Nikolajevics Nikolaj. Oroszból fordította Ambrozovics Dezső (képekkel). — „A török világból“. (Egy kis török-magyar esetepaté.) Lampérth Gézától. — „Védekezés a pestis ellen a múlt századokban“. — „A budapesti honvédegyalagsági új laktanya“ (képekkel). — „Táviratozás robogó vonatról“ (képekkel). — „Pechá Albina“ (arcképpel). — „A bibliás asszony a Népszínházban“ (képpel). — Irodalom és művészet, Közintézetek és egyletek, Sakk-játék, Képtalány, Egyveleg, stb. rendes heti rovatok. A Vasárnapi Ujság előfizetési ára negyedévre 2 frt, a „Politikai Ujdonságok“-kal együtt 3 frt. Megrendelhető a Franklin-Társulat kiadóhivatalában (Budapest IV. ker. Egyetem-u. 4. sz.) Ugyanitt megrendelhető a „Képes Néplap“ legolcsóbb újság a magyar nép számára, egész évre csak 2 frt 40 kr, félévre 1 frt 20 kr.

K Ü L F Ö L D .

Németország.

Nem tartjuk érdektelennek teljes szövegében bemutatni olvasóinknak a német eszászárnak Jeruzsálemben okt. 31. a Megváltó templomának felavatása alkalmával, az oltár mellől felolvasott beszédét, valamint az ezen alkalommal az ünnepély végén kiállított okmányt.

Az előbbi így hangzik: „Az isteni kegyelem nekünk engedte meg, hogy az összes keresztyénség e szent városában, a lovagi szeretet-munkásságnak eme fölvartott helyén, a világ megváltójának tiszteletére emelt templomot felszentelhessek. A mire Istenben boldogult elődeim több mint egy évszázad óta vágyakoztak, a mire mint az e helyen evangyeliumi szellemben alapított szeretet-művek előmozdító és oltalmazói folyton törekedtek, a Megváltó templomának fölépítése és fölvartása által teljesedésbe ment. A szolgálatkész szeretet megnyerő erejével van hivatva e hely Ahhoz vezérelni a sziveket, a kiből a szorongatott emberi szív egyedül találhatja meg üdvét, nyugalmát, békességét az időben és az örökkévalóságban. Az evangy. keresztyénség imád-

ságos részvételével kíséri ünnepségünket, messze túl Némethon határán. Az evangyeliomi egyházi testületek küldöttei és számos evangyeliomi hitsorsosaink velünk együtt idejöttek a világ minden tájkáról, hogy személyes tanúbizonyságai legyenek a hit s a szeretet ama műve befejezésének, a mely a magasságos Ur és megváltó nevét magasztalni s Isten országának épületét a földön emelni van hivatva. Jeruzsálem, a hegyen épült város, a melyben lábaink állanak, felébreszti bensőnkben a mi Urunk és Idvezítőnk hatalmas váltságtényének emléket. Bizonyoságot teszen előttünk arról a közös munkáról, a mely, túl a hitvallásokon és nemzetiségeken, minden keresztyént az apostoli hitben egyesít. Az innen támadott evangyeliom világmegújító ereje készlet bennünket, hogy keressük Ötet, int, hogy, hittel tekintvén Ő reá, ki értettünk halt meg a keresztfán, keresztyéni türelmet s önzetlen felebaráti szeretetet gyakoroljunk minden ember iránt s azt igéri nekünk, hogy ha az evangyeliom tiszta tudományához hiven ragaszkodunk, a pokol kapui sem vehetnek diadalmat drága evangyeliomi egyházunk felett. Jeruzsálemből támadt az a fény a világnak, melynek ragyogásában német nemzetünk nagygyá, dicsővé lön. A mivé a germán népek lettek, a Golgotha keresztyének, az önfeláldozó felebaráti szeretet eme jelképének zászlója alatt lettek azzá! Mint csaknem két ezredévvél ez előtt, ma is innen hadd hangozzék az egész világhoz ama szózat, a mely mindannyiunk sóvárgással teljes reményét rejti magában: a földön békesség! Nem ragyogást, nem hatalmat, nem hirnevet, nem dicsőséget, nem földi javakat keresünk mi itt, egyedül az egyetlent, a legfőbb jóért esengünk, esedekünk és tusakodunk: lelkünknek üdvéért. S valamint én itt, ez ünnepélyes órában, Istenben nyugovó elődeim ama fogadalmát ismételem „én és az én házam az Urat szolgáljuk“: hasonló fogadalomra szólítom fel önöket is, mindnyájokat. Gondoskodjék állásában és hivatásában kiki, hogy a kik csak megfeszített Uruuk nevét viselik, e magasztos név jelvényében folytassák életüket s diadalt vegyenek a sötétségnek minden, bünből és önzésből származó hatalmai fölött. Engedje az Isten, hogy eme helyről az áldásnak gazdag áradata ömöljön az egész keresztyénségre, hogy úgy a trónon, mint a kunyhókban, úgy a szülőföldön, mint távol idegenben az isteni bizodalom és felebaráti szeretet, a szenvedésekben való béketérés és a kitartó munka maradjon legnemesebb ékessége német fajunknak; hogy a békeségnek szelleme evangyeliomi egyházunkat hovatovább teljesen áthassa s megszentelje. A kegyelemnek Istene meg fogja hallgatni esedezésünket, bizalommal reméljük. Ő a Mindenható az az erős köszirt, a melyre építünk. (Itt Luther híres énekének „Eine feste Burg ist unser Gott“ 2. versszakával végzi.) Mit unsrer Macht ist nichts gethan, Wir sind gar bald verloren, Es streit für uns der rechte Mann, Den Gott selbst hat erkoren, Fragst du, wer er ist, Er heisset Jesus Christ, der Herr Zebaoth, Und ist kein anderer Gott, Das Feld muss er behalten.“

Az utóbbi pedig emígy: „Az Atyának, Fiának és Szentléleknek nevében. Amen. Hogy Jeruzsálemben, Isten városában, hol Urunk, Idvezítőnk, Jézus Krisztus, keserves szenvedése, halála és diadalmas feltámadása által a váltság művét végrehajtá, a reformáció egyháza számára is maradandó helyet készítsenek, régi idők óta törekvése volt Istenben nyugovó elődeimnek, hogy Némethon evang. egyháza se hiányozzék ott, a hol a keresztyénség valamennyi hitfelekezete meghozta hála-áldozatát a váltságnak kegyelmi tényéért. Miután már IV. Frigyes Vilmos király ő Felsege a szent városra függeszté sze-

meit s gondoskodott róla, hogy benne az evangy. hit számára tért foglaljon, Istenben nyugovó nagyatyámnak, a nagy Vilmos császár és király ö Felségének szívbéli óhajtása volt, hogy a Johannita-rend szeretet-munkássága által felavatott helyen, a melyet egykoron Istenben nyugovó atyám, III. Frigyes császár és király ö Felsége, a szent sírhoz való zarándok útja alkalmával, az ország urának nagylelkű ajándéka gyanánt, birtokába vett, — evang. templomot eme tesszen, hogy benne Istennek ígéjt a reformált hit alapján, német nyelven hirdessék és Jézus Krisztus nevét német ajakkal magasztalják. Az isteni kegyelem nekem, II. Vilmos német császárnak és Poroszország királyának engedte meg, hogy az elődeim kezdette művet befejezhessem és a mai napon, az áldott reformáció emlékünnepe, drága hitvesem: Augusta Victoria császárné és királyné ö Felsége jelenlétében, az evangyeliomi keresztyénség képviselőitől körülvéve s imádságaitól kísérve, a templom felavatását végrehajthassam. A „Meváltó temploma“ nevet fogja viselni ez a szentegyház, hogy nyílvánvaló legyen, miként én és mindazok, a kik a reformáció művében, velem együtt, az isteni kegyelem munkáját ösmerik fel és ahhoz háládatosan ragaszkodnak, a megfeszített és valósággal feltámadott Jézus Krisztusra tekintünk, mint egyedüli Meváltónkra, s egyedül az Ö benne vetett hit által reméljük megigazulásunkat és üdvözülésünket. Ám egyszermind ez a templom, a mely azon a helyen emelkedik, hol egykoron a Johanniták a kereszt jelvénye alatt végezték szeretetmunkájukat, arról is hivatva van bizonyosságot tenni, hogy a hit és a szeretet elválaszthatatlan és Jézus Krisztusban semminek sincs értéke, csak az olyan hitnek, a mely a szeretet által munkálkodik. Háláteljes szívvel kérjük az Istent, hogy üdvözítő ígéjt tartsa fenn mindenha s engedje, hogy az itt és mindenhol tisztán, hamisítatlanul hirdettessék, a szeretetnek igen sok gyümölcsét teremje meg, hogy az Ö neve megszenteltesse, országa jöjjön el és legyen meg akarata. Isten építse s oltalmazza drága evangyeliomi egyházunkat és áldja meg német hazánkat kegyelme gazdagságából! Az itt alant fekvő Jeruzsálemből az oda fent levő Jeruzsálemre függesztjük szemünket. A világ Ura és Meváltója engedje mindnyájunknak, kik hittel imádkozunk hozzá, miként buzgó hitben és szeretetben akként járassunk e földön, hogy egykoron bémehezzünk Istennek mennyei városába, a hol neki hálát adunk s őt magasztalni fogjuk örökkön örökké.“

—s— a.

NEKROLOG.

GYULAI LÁSZLÓ.

(1845—1898.)

Az Ur az övéinek sem ad változhatatlan erősséget. Megostoroz, valakit szeret. Eme szavakat láttuk teljese-
désbe menni egyik hű lelkipásztor életében, ki úgy
szólván élte javában ragadtatott ki szerettei köréből,
hosszas, nehéz fájdalmak után. Előbb azonban az utolsó
cseppig kiüríté a kínzó szenvedés italát, midőn így
sóhajthatott: „Ne rejtse el orcádat a te szolgádtól,
mert nagy szorongattatásom vagyok nekem; siess, hall-
gas meg engemet (69. zsoltár 18. v.). „Mert minden
nap nyomorgattatom és minden reggel ostromoztatom“.
(73. zsolt. 14. v.).

S mégis bár eltűnt a test ereje, szépsége, bár

könnyen morzsolható hamuvá a gyöngye porsátort a
gyilkoló kór: elmondható az Urnak eme jöbi szenvedéseket
kiállott s hívnek talált szolgája: Oh Isten tanítottál
engem az én gyermekségemtől fogva és mind e mai napig
hirdetem a te csodadolgaidat. Igen, mert valamint izzasztó
tűzben tisztul meg a nemes arany: a szenvedések izzó kemencéjében
próbáltatják meg az élet első percétől szíve végső
dobbanásáig következetes nemes jellem s a ki már a szülei
körben, zsenye gyermekkorában az Ur szolgálatában
sáfárkodott: lehetett-e másképp, minthogy később
Istentől nyert mindennemű tehetségeivel az ő országában
hordozza Jézusnak gyönyörűséges ígáját s élte végén
bizony vaskeresztjét is.

De még szenvedései közt is arra tanított példájával,
hogy jó az Ur azoknak, a kik várják őtet, a léleknek,
a mely keresi őtet. Oh bár ugyanezt elmondhatta volna
azokról is, akik kevés nyugalommal, mit a betegség engedett
neki, készek voltak megzavarni! Bizony emelkedett lélek
kellett ahoz, hogy megbocsátott az ilyen aknamunkát
folytatónak is! S midőn elfogyatkozott teste: szívének
kösziklője s öröksége Isten volt; midőn végső óráiban
is így sóhajtott fel: uram, emlékezzél meg a te gyülekezetedről!
Adná a kegyelem Istene, hogy a pásztorát vesztett nyájra
nézve menne teljese-
désbe az ő óhaja: lépne hozzá méltó, teljesen lelkipásztori
jellemű férfi az ő itt hagyott örökébe!

Az idézültnek életrajzi adatait a következőkben
foglalhatjuk össze röviden:

Debrecenben született 1845-ben Gyulai József és Szekeres Juliánna szüleitől. Édes atyja kántor volt az
ispotálytemplomban s hogy kiváló ének oktatásban is részesült,
szépen igazolják itteni hívei, miszerint ő első énekes volt a
templomban, tiszta erős hangjával folyton ő vezette az éneklést.

Alsó és felső iskoláit szülő városában kitünő eredménnyel
elvégezvén, — hol is mindig első volt a kitünők közt,
vasszorgalmával — előbb egy évig tanítással foglalkozott,
mint esküdt-diák az elemi osztályokban, majd a tanítóképzőben;
azután 2 hónapig H.-Bagoson, majd Debrecenben a nagy Révész
Imre mellett káplánkodott 2 és fél évig. Ezen állásáról
hivatott B.-Ujfaluba előbb (3 hétig) helyettes majd egyhangúlag
megválasztott rendes lelkésznek 1872 jun. 9-én. Ez időtől kezdve
fáradtságot nem ismerve munkálkodott a gyülekezetben,
tanítván a népet szóval és vezetvén életfolytatásával.
Az egyenesség, nyílt őszinteség, karöltve a nyájassággal,
természetességgel, jó szíve, hogy jót tegyen, a kikkel csak
tehet, voltak ama fegyverei, a melyekkel megnyerte rövid idő
alatt az idegent is. 26 esztendeig tartó lelkészkedésének
idejére ez egyházban több nagyobb szabású építkezés történt,
több új tanítói állás szerveztetett s mindezekre visszatekintve
később elmondható: et quorum pars magna fui. Nem hagyhatjuk
említés nélkül azt sem, mily tevékeny volt ő egyh. megyei
tanácsbírói és egyh. kerületi képviselői minőségben is!

Rendes lelkészszé választása után nem sokkal meg-
nősülvén 1872 szept. 2-án megkezdte boldog családi életét
szerető és szeretett nejével Matolesi Máriaival, házasságukból
származott négy fiugyermeküket Isten egészségben megtartván:
Lászlót az orvosi, Sándort a jogi pályára kitaníttathatták,
Gábor katonatiszt lett. csak a kis Pál folytatja ez idő szerint
tanulását otthon szülei felügyelet mellett. Nem tartozik e
sorok szűk keretében annak feltüntetése, mennyi boldogság
elfér egy egyszerű lelkészi lakásban; mily éltető szeretet
füzi össze egy-egy ilyen család tagjait. Igen, szeretet,
gyöngédség, figyelem s önfeláldozásig menő buzgóság

Mert bizony Isten kikutathatatlan tanácsából bőven jutott e családnak az édes mellett a keserüből is. A családfő az utóbbi öt év alatt gyilkoló, lassan emésztő kór karjaiba jutott, mely megörölte a hajdan bámult életerőt, elhervasztá a piros arc rózsáit, korán szapora barázdákat vont az elfogult — szerencsére nem sok — egyháztagnok részéről jött méltatlan támadásoktól is levert, önfeláldozó, családjának élő apa s minden tekintetben szeplőtlen jellemű lelkész gondborította homlokára.

Ez a méltatlan támadás is okozhatta aztán, ha egyszer-máskor panaszra fakadt. De még ajkán elhalt a szó s szivét nem érinthette meg. Hogy is tudnánk megmagyarázni azt, hogy ő türt, megbocsátott, szeretett!

Régi betegsége már egy év óta annyira rabságba verte, hogy nem követhette szive hő óhaját, hogy megjelenjen az ő hiveinek gyülekezetében. Nem! szive-lelke ott volt, midőn áthatott hozzá a szomszéd templomból az égbe szálló ének, ott emelkedett fel azzal együtt az ő néma fohásza is.

Mondjam e, hogy támaszra is volt szüksége tusakodásaiban s hogy ő ezerszer adott halát Istennek, mert valóban hűséges, férjéhez teljesen hasonló lelkierejű nevében feltalálta a jó feleséget, a gondos anyát gyermekeik mellé, a körültekintő papnét s mindig csak hű házastársat, úgy a szerencse verőfényes napjaiban, mint a hosszas betegség emésztő viharai közt, melyek végre is ágybatörték a mi szerettünket, hogy onnan csak a halálkarjain szabaduljon. Meghalt csendesen életének 53-ik évében, e hó 5-én este $\frac{1}{2}$ 9 órakor. Isten nevével hidegülő ajkain s még a végső percben is szive fájdalomtól kinzott felére gondolva.

Temetése 7-én délután $\frac{1}{2}$ 4 órakor kezdődött a pásztor nélkül maradt gyülekezet s minden tisztelői mély részvéte mellett; a templomban a jó barát s hivataltárs: nt. Dávidházy János esperes úr tartott felette gyönyörű imát s búcsúzott el tőle; mely gyászszertartás után megindult a szomorú menet Debrecen felé hogy porrávalandó földi részei — régén kifejezett óhaja szerint — előtte jobb létre szenderült kedvesei hamvaival vegyüljenek el. Mielőtt azonban végleg elhagyta volna a holttest a gyászmenetet, az egyház tagjainak nevében az elhunyt lelkészfőnökét szeretve tisztelő s halottaiban is kegyelettel említő káplánja mondott a távozó felé végső Isten hozzádot.

A temetés másnap 8-án d. e. 10 órakor folytatódott Debrecenben az Ispotálytemplomban, hol is nt. K. Tóth Kálmán úr tartott remek és szivig ható imát és búcsúbeszédet, a mely után elkísértük a mi kedves halottunkat a Kossuth-u. temetőbe, hogy ott az anyaföldben pihenjen megfáradott teste, hitünk szerint az életre előhívó amaz angyali szóig.

Have pia anima!

Virág István.

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

65. A kabai ev. reform. egyház vázlatos története.

„Mikor alapítottott meg Kaba községben a helvét hitvallást követő keresztyének gyülekezete; micsoda változásokon, viszontagságokon ment által; kik voltak a régiebb időben lelképásztoraik? ezekről felvilágosítást, adatok hiánya miatt, adni nem tudunk“. Így írja néhai Szabó Péter, az egyháznak 1884. évben elhalt lelki-

pásztorá azon iratában, melyet az 1856. év augusztus 20-ik napján a kijavított torony gombjába tettek.

Osváth Pál „Biharvármegye sárréti járása leírása“ című művében (516 lap) ide vonatkozólag, Lampera hivatkozással a következőket mondja: „A kabaiak az új hitre korán áttértek, mert Atimus Ferenc pap Vajda-Kabáról 1569-ben jelen volt a váradi zsinaton és 1621-ben Kabát a debreceni esperességhez tartozó egyházak között találjuk“.

A most is fennálló *templom* 1736-ik évben készítettett Csernák Vencel által kőből, ma is hibátlan bolttozattal; a tető reá tétetett Ungvári András ácsmester által, hazafi Kabai Dániel predikátorságában és Fazekas András főbíróóságában. Nem sokkal a templom felepitése után szomorú idő következett egyházunkra. Az 1738. és 1739-ik gyászos években, az akkor uralkodott dögvész mintegy 9—10 százzamenő áldozatot követelt. — Az 1744-ik évben a templomot egy századok viszontagságait kibíró toronnyal látták el a hivek. 1759-ben a meglévő székek nem lévén elégségesek, készült a nyugoti karzat, 1764-ben pedig a keleti karzat. 1774-ben a templom és torony falai kiigazítottak és pedig a reánk, protestánsokra szomorú emlékü azon idő kívánsága szerint, a Biharvármegye rendeihez beadott folyamodványra, a szolgabíróból, esküdtjéből és egy róm. kath. lelkészből állott küldöttség vizsgálata és annak igazolása után, hogy a templom és torony falainak kivakolása s bemeszeleése ürügye alatt semmi más egyéb nem céloztatik. 1776. augusztus havában — a feljegyzés szerint — Istennek iszonyú ítéletei által egy szempillantásban összetörtetett és esudalatosképpen széjjelhánytatott a templom teteje. Ekkor ismét járulni kellett Biharvármegye rendeihez felépítési engedélyért s csak miután a fentebb említett tagokból alakult küldöttség igazolta az építés szükségét, foghattak a templom tetejének építéséhez, mely azon évben be is végeztetett.

Majd szűknak bizonyulván a templom, folyamodni kellett annak bővítéséhez engedélyért a megyére, a mely a folyamodványt a magyar királyi Helytartótanács-hoz küldötte, melynek rendeletére a megye által kiküldöttek Sugó Zsigmond szolgabíró, Reviczki Agoston esküdt és Blaskó János derecskei parochus, a rendelet szerint megvizsgálták: kicsiny e valósággal a templom a lelkek számához; szükségeltetik-e a nagyobbítás; van-e ily vallású egyház hozzá közel s minő távolságra és van-e anyagi erő a célba vett munka kivételére? E küldöttség jelentése a megye és helytartó-tanács közvetítésével akkori uralkodó Mária Terézia királyhoz terjesztetvén, a nyert kegyelmes válaszra váltatott fel a templommal együtt és 1818-ban épült két kis (hossza 1 öl 4 láb, széle 1 öl 2 láb) porticus a most is meglévő (3 öl hosszú s ugyanauyi széles) két portikussal. E ténnyt hirdeti az északi portikus homlokzatára alkalmazott kis márványtábla e felirattal: „Mária Terézia felséges koronás királyasszonyunk kegyes engedelmével építette a kabai ref. sz. ekklesia maga költségével. Anno 1777“. — 1778-ban a keleti karzat nagyobbított, 1788-ban a toronynak elavult teteje újra zsindelelyeztetett. 1821-ben a templomnak új zsindelelyel befedésére egyezség kötött debreceni lakos Tóth Jánossal, 1826-ban ugyanczen ácsmesterrel a toronyra is új zsindelely tétetett. 1831-ben a templom s torony fala kijavított, a templomot körülvevő kökerítéssel együtt. 1840-ben készült a templomban a két végső kart összekötő hosszú karzat. 1842-ben a zsindelelyetű cseréptetővel váltatott fel. 1854-ben újabb javítás tétetett Kopányi András és Kopányi József debreceni kőművesek által. Az 1856-ik

évben Kocsi Sámuel debreceni építész által, a sugáron magasra felmenő, a négy szegleten kisdud tornyokkal ellátott toronytető helyett, a 3 egész öllel felebb emelt toronyra 9 öles bádogtető tétetett. Majd az 1835. évben a templom elavult s veszélyesen megrepedt kőkerítése szétszedetett s az 1893. évben Tóth István debreceni építész által a mai kornak megfelelőleg külsőleg átalakított templom és torony sodrony-kerítéssel véttetett körül.

Régibb, vagy értékesebb *úrasztali eszközei* az egyháznak:

1. Egy aranyozott ezüst pohár e körirattal: XXJD A Kabai ekklesia számára csináltatták Isten dicsőségére Halász István ur predikátorságában, Deák István ur főbiróságában Baranyi Istv. Törös Ján. Benőcs Ist. urék 1693. Ez újra öntetett 1765-ben.

2. Egy aranyozott ezüst pohár e körirattal: „N. Vtölő Kabai István urunk Istenhez való buzgóságában ajándékozta a kabai ekklesia számára ez pohárt 1713-ban. Ujoman öntetett T. Turi Sámuel predikátorságában N. P. Nagy István U. főbiróságában 1766-ban“.

3. Egy kendő 1727-hől Kabáról való Kabai Dániel lelkész neje Szűcs Mária ajándéka.

4. Egy bársony, arany rojtos és kivarrású asztalterítő, Széles János adománya 1861.

5. Egy aranyozott ezüst tányér, nygancsak Széles János adománya 1862.

6. Egy ezüst keresztelő kanna és tál, Mocsi Irma ajándékú 1886.

Orgona a templomba az 1878-ik évben tétetett néhai Kovács Sándor egyháztág és neje Bölönyi Klára ajándékából, ki saját költségén egy 10 változatú orgonát készíttetett Kisszel István orgonakészítővel. Az egyháztanács az orgonának temetések alkalmával használatáért 50 kr. díjat határozott meg. Az ily módon szerzett orgona jövedelem s az 1890. évben elhalt adományozó ezer forintos hagyománya annyira növelte az orgona-alapot, hogy a tisztítást igénylő orgona ily módon helyrehozása helyett, az adományozó nejeinek beleegyezése mellett, a presbyterium az orgona becserélésével egy teljesen új, 18 változatú orgonát készíttetett Kerékgyártó István debreceni orgona-művész által az 1895. évben.

Harangja 1882. évig három kisebbszerű volt az egyháznak, melyek közül a középsőn semmi felírás nem volt; a kicsin németül ez állott: Engem öntött Hans Tamás 1572. Így van ez feljegyezve a jegyzőkönyv lapján. A régi három harang közül az elrepedt nagy harang megöntésére szükséges költség az egyháztágra kivettetik; a harangöntés Horner váradi harangöntőre bízatik 1823-ban. A kivetési kulcs: a gyalog részekkel bíró gazdák 4 garast, a fél földdel bíró gazdák 8 garast, az osztásokban egész földdel bíró gazdák 12 garast fognak fizetni.

Az eddigi halk harangozás a harangok tartósságára való tekintetből meghagyatik ugyan, de mikor olyan úri emberek jönnek a községbe, a kik a sebes harangozást díszesebbnek állítják, azoknak kedvéért ugy kell harangozni (1833. aug. 7. presb. gyűlés). 1836-ban behozatik az esketéskor harangozással jeladás; 1868-ban a nagy harangnak déli 12 órakor meghúzása.

Az 1882. évben, a fa haranglábak elromolván, a vas sínek alkalmazásának eszméje támadt fel a presbyteriumban. Az ide vonatkozó tudakozódások végeredménye az lett, hogy Tösér Simon presbyter és neje Széles Terézia a magok költségén készíttettek egy 2286 bécsi font súlyú harangot; néhai Cseke János és neje néhai Hegedüs Zsuzsanna szintén a magok költségén

készíttettek egy 1241 bécsi font súlyú harangot; a harmadik — legkisebb harangnak, — megmaradt az eddigi nagy harang, mely 666 bécsi font súlyú. Az állvány költségeit Tösér Simon és neje, a megmaradt harang átalakítása költségét az egyház viselte, mely utóbbi a régi harangok kettejének Tury János harangöntő által 420 forintban átvételével úgy fedeztetett, hogy az egyház részére megmaradt 193 forint. A Tösér Simon és neje áldozatkészségét hirdető harang előállítására 3796 frt 82 kr.; a Cseke János és neje által készíttetett harang ára 1527 frt 15 kr. Noha már ekkor indítványba tétetett a temetésekkor harangozásért megszabott díjakból egy harang-alap alakítása, az csak az 1696-ik évben valósult meg, azon presbyteri határozat által, mely a halottak feletti déli harangozások árát tőkésíttetni rendeli.

Jegyzet. A mostani 3 harang felírásai a következők:

1. A *kis harangon*:

„Fudit m. Henricus M, Varadini Anno 1823.

SOLI
DEO

GLORIA.“

2. A *középső harangon*:

„Isten dicsőségére, a kabai ref. egyház használatára saját költségükön készítteték Cseke János és neje Hegedüs Zsuzsanna 1882. Zsolt. C. 2. 4. Szolgáljatok az Urnak vigassággal, menjetekek ő eleibe örömmel, menjetekek be az ő kapuin hálaadással, az ő pitvarába díesérettel, adjatok hálákat neki, áldjátok ez ő nevet. Öntötték és felszerelték Pozdech József és utódai Tury János és Kósts Imre Budapesten 1882. évben.“

3. A *nagy harangon*:

„Isten dicsőségére a kabai ref. egyház használatára, Szabó Péter predikátorsága alatt saját költségükön készítteték: Tösér Simon és neje Széles Terézia 1882. Zsolt. XCV. 6. 7. Jöjjetek el imádjuk, boruljunk le areczel a mi Teremtő Urunk előtt. Ha az ő szavát halljátok, meg ne keményítsétek szíveteket. Öntötték és felszerelték Pozdech József és utódai Tury János és Kósts Imre Budapesten 1882-ik évben“.

A vasállvány felírata: „E vasállványt saját költségükön készítteték és behelyeztették Tösér Simon és neje Széles Terézia 1882. Legyen békesség kerítésedben és csendesség tornyaidban“.

A *toronyóra* mikor készült, nincs feljegyezve; de 1819-ik évben 150 forintért Trakk Ádám debreceni órással teljes kijavításáról emlékezet vagyon a gyűlési jegyzőkönyvben. Ez óra helyett egészen újat készíttetett Daday József nagyváradi mulakatos és toronyórás az 1893-ik évben 700 forintért.

Az ezen egyházban szolgált *lelkészekről* az elül említett iratában Szabó Péter lelkész a következő feljegyzést teszi:

„A kezünknel levő irományok nyomán 1705-ig tudunk felmenni a lelkészekre nézve, kik is a nevezett évtől fogva a jelen időig így következtek:

Pataki István	1705-től	3 évig	volt	lelkipásztor.
Szikszai Sámuel	1708 „	3 „	„	„
Váji János	1711 „	1 „	„	„
Sárándi János	1712 „	3 „	„	„
Uzai István	1715 „	2 „	„	„
Kabai Dániel	1716 „	21 „	„	„
Némethi Sámuel	1738 „	3 „	„	„
Sárándi János és Sanyaházi				tíz hónapig.
Abonyi Mihály	1741-től	5 évig	volt	lelkipásztor
Kabai Andrással együtt.				
Jánki Péter	1747-től	4 évig	volt	lelkipásztor.
Váli István	16 hétig	4-ik	augusztustól	fogva.
Szalai György	1750-től	7 évig,		
Turi Sámuel	1756 „	40 ¹ / ₂ évig,		
Kállai István	1796 „	3 évig,		
Szikszai Bénéámin	1799 „	4 „		
Erős János	1803 „	4 „		
Lente Dávid	1807 „	11 „		

Budai Antal 1818-tól 30 $\frac{1}{2}$ évig,
 Herpai Lajos, }
 Elek István } mint segédek 1849+1850 ben.
 Márk Pál }
 Herpai Lajos 1851-től 1 évig.
 Szabó Péter 1852-től — most már kipótolhatjuk:
 32 évig 1884 év óta Dávidházy János.

Anyakönyvei az egyháznak 1741. évi május hóban kezdődnek.

Dávidházy János,
 ev. ref. lelkész.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— Az egyházkerületi világi főjegyzői szék betöltése tárgyában dr. Bacsoni Lajos úrtól a következő nyilatkozatot vettük:

„Nyilatkozat és Kérelem. E lap legutóbbi (46.) számában a tiszántúli ev. ref. egyházkerület megüresedett világi főjegyzői tisztségére az én csekély személyem is a jelöltek között említettett fel, sőt bizonyos tekintetben előtérbe á lított. Midőn ez a körülmény egyfelől arra kötelez, hogy az irántam nyilvánuló nagybecsű jóindulatért s megtisztelő bizalomért hálás köszönetet mondjak azoknak, a kiket illet, másfelől alkalmat nyújt nekem arra is, hogy ezennel a leghatározottabban *kinyilatkozottassam*, miszerint én az egyházkerületi főjegyzői tisztségre nemcsak hogy nem reflektálok, nem törekedem, hanem még megválasztásom esetén sem fogadhatnám azt el. Megtiszteltetés után soha sem jártam, erre nagyon jelentéktelen szolgálataim alapján igényt sem formálhattam. Nem kitüntetés, hanem csupán munkatért kerestem akkor is, a midőn öt évvel ezelőtt az egyházkerületünk presbyteriumainak jelentékeny többsége által részemre felajánlott egyházkerületi világi aljegyzői tisztséget elfogadtam. Teljesen megelégszem azzal, ha az akkor irántam nyilvánult lekötő bizalom viszonzásául az alatt a rövid idő alatt, a mi még rendelkezésemre áll, annyi szolgálatot leszek képes egyházkerületünk javára teljesíteni, a mennyire nekem mostani aljegyzői tisztem alkalmat nyújt Ennél többet főjegyzői minőségben sem tehetnék. Más oldalról azonban magam is igen fontos érdeknek tekintem azt, hogy a megüresedett főjegyzői székbe épen a másik s talán az igazi jelölt gyanánt említett Ujfalussy Béla, egyházi közéletünknek ez a nagyérdemű és buzgó vezérférfia és munkása ültetessék. Kívánatosá tesz az ő megválasztását kiváló személyi előnyeinek kívül egyházkerületünk általános viszonyai s az egyházkerületi jegyzői kar szerencsés kiegészítésének érdeke is, mely utóbbi, reám e karnak egyik — bár legigénytelenebb — tagjára nézve, szintén nem közömbös dolog. És épen ezek azok a tekintetek, a melyek miatt fentebbi nyilatkozatommal kapcsolatban azt a kérésemet vagyok bátor intézni mindazon tisztelt férfiakhoz, a kik a főjegyző-választásnál netalán csekély személyemre gondoltak volna, hogy a szavazás nagyobb sikere érdekében is, szavazatukkal Ujfalussy Béla körül csoportosulni s főjegyzővé leendő egyértelmű megválasztását ekként lehetővé tenni méltóztassanak annak a férfinak, a kinek megbecsülésében magamat senki által túlszárnyaltatni nem engedem. *Éljen tehát Ujfalussy Béla!* Dr. Bacsoni Lajos jogakad. tanár, egyházker. világi aljegyző.“

A midőn mi Ujfalussy Bélával szemben, a kinek az egyházkerületi világi főjegyzői tisztre való illetékeségét ugyanakkor teljes mértékben elismertük, dr. Bacsoni Lajos mellett foglaltunk állást, semmi más érdek vagy tekintet nem vezetett bennünket, mint az, hogy dr. Bacsoni Lajosnak — minden egyebet mellőzve — az egyházkerületi aljegyzői tiszt vitele körül szerzett s kerületszerte ismeretes kiváló érdemeit a kellő méltánylásban és megillető erkölcsi jutalomban részesítsük, a miben, tudjuk, hogy kerületünk papságának túlnyomó része, mely őt éppen ezen lap szerkesztése körül kifejtett tevékenységéből jól ismeri, s irányító hatását legnagyobb egyházi kérdéseinkben érezte, bizton támogatott volna bennünket. Az érdekes aljegyző úrnak ezen nyilatkozata után azonban, a melynek őszinteségében, tekintve a nyilatkozat határozott alakját és ismerve irójának egyéniségét, nem szabad, nem lehet kételkednünk, nem tehetünk egyebet, mint hogy e nyilatkozatot, a melylyel dr. Bacsoni Lajos ismét csak az ő közszereplését mindig jellemző nemes önzetlenségének adta fényes jelét, sajnálattal s az ilyen tényt megillető tisztelettel tudomásul vegyük s az egyházker. világi főjegyző személye tekintetében a dr. Bacsoni Lajos álláspontjához csatlakozzunk. Annál őszintébben, határozottabban és melegebben tehetjük ezt, mert mi voltunk azok, akik Ujfalussy Bélának erre a kitüntetésre méltó kiváló érdemeit s arravaló személyes tulajdonságait lapunk legutóbbi számában elismeréssel kiemeltük, sőt dr. Bacsoni Lajos mellett őt az egyetlen szóba jöhető komoly jelöltként említettük. Meg vagyunk róla győződve, hogy azok a nagyfontosságú érdekek, a melyek az egyházkerületi világi főjegyzői tisztséghez fűződnek, az ő megválasztásával a legszerencsésebb módon fognak kielégítést nyerni; ugyanazért mi is készséggel csatlakozunk ahhoz a felhíváshoz, a melyet dr. Bacsoni Lajos az ő egyé tehmű megválasztása érdekében az illetékes tényezők-höz intéz. *Éljen Ujfalussy Béla! Szerk.*

— *Levél a szerkesztőhöz.* Nagytiszteletű szerkesztő Ur! Becses lapja legközelebbi számában az őszi egyházkerületi gyűlésről szóló, nagyérdemű tudósításnak egyik kitétele következőleg hangzik: „A classica-philologiai tanszéket, némely gyakorlati szempontokból, a gyűlés ez alkalommal nem töltötte be, hanem a választást az ezúttal lezárt pályázat alapján majd csak tavasszal fogja megejteni“. Ez a határozat, a mint itt röviden jelezve van, nagyon különösen hangzik; lehet, sőt valószínű, hogy az egyházkerületi jegyzőkönyvben az elhalasztás indokolva is lesz. De ez a jegyzőkönyv még sokára jelenik meg s a határozat olyan természetű, hogy arra világot vetni mennél előbb — saját aggodalmainkat nem tekintve — szeretett főiskolánk érdekében áll. Engedje meg azért nt. szerkesztő úr, hogy e határozattal felmerülő néhány kérdést felvessek s e kérdésekre megnyugtató, vagy legalább felvilágosító kérjek Nagytiszteletűségedtől, mint a ki az egyházkerületi gyűlésen jelen volt s tagja az igazgató-tanácsnak is, hol ez a határozat megfogalmazott. Én a pályázat eredményét nem ismerem, amennyiben a pályázók nevei előttem teljesen idegenek. De, hogy nem meddő a pályázat, azt abból következtetem, hogy a választás elhalasztásának okául nem ez van felhozva. S ha a pályázat eredménye kielégítő, ha a pályázók a nagyfontosságú tanszék betöltésére alkalmasak: először is az a kérdés merül fel: *miért történt az elhalasztás?* A tudósítás e kérdésre csak ennyit mond: „némely gyakorlati szempontokból“. Hát ezeket a „gyakorlati szempontokat“ az egyházkerület nem látta tavasszal, mikor elhatározta, hogy az őszi gyűlésen a tanszéket

betölti? Rendkívül fontosak lehetnek e szempontok, bár szinte lehetetlen őket így a távolból elképzelni; nagyon fontosak lehetnek, mondom, hogy miattok a kerület ilyen határozatba bele ment. Mert ennek a határozatnak igen különös és végképen nem kívánatos következményei lehetnek a főiskolára nézve s kínos helyzetbe hozhatja magát a kerületet is. Mi történik pl. akkor, ha a pályázók, vagy legalább is azok önértékes contingense, visszaveszik időközben pályázati kérvényüket? Hogyan ejti meg ekkor a kerület a választást „a lezárt pályázat alapján”? Ha mindenik visszaveszi — a mi ugyan nem valószínű, — sehogy sem, s ez szomorúan komikus dolog volna; s ha marad egy-két pályázó, kiknek úgy sincs veszteni valójuk, kénytelen lesz a kerület közülök választani, még ha ezt a szóban forgó nagyfotosságú tanszék megkeserüli is. És hogy ez utóbbi eset fog bekövetkezni, nagyon is valószínű. A pályázatok eredménye ugyanis rendesen az, hogy vannak egészen megfelelő és nem egészen megfelelő pályázók; biztosra veszem, hogy itt is az az eset. Ha már most a megfelelő pályázók a választás elhalasztásában taktikát látnak, kétségkívül visszavonulnak s a kerület választhat a nem választhatók közül. Feltéve azt az esetet, hogy a választók teljesen hisznek az elhalasztás őszinteségében s nem lépnek vissza, két eset állhat elő. Vagy azok közül választ a kerület tavasszal, a kik közül most választhatott volna, vagy olyan egyént választ, a kinek most még nincs jogosultsága az illető tanszékre, hanem a tavaszi gyűlésig e jogosultságot megszerzi. Az első esetben semmi „gyakorlati szempont” nem igazolja az elhalasztást; a másik esetben kisért a taktika, a mi sem a kerület méltóságával, sem főiskolánk érdekével nem egyeztethető össze. — Hogy a kerület méltóságát mennyiben sérti az ilyen taktikázás, nem kell mutogatni; a főiskola érdekét pedig azért veszélyezteti, mert ilyen eljárás után eljuthatunk oda, hogy pályázatunkra nem akad majd komoly pályázó. Sok más kérdést is lehetne ezek kapcsán még felvetni, melyeket azonban, mint a fentebbiekből önként folyókat, most mellőzök. Ismételten kérve Nagytiszteletűségedet, hogy e fontos ügyben, ha teheti, nekem s a velem aggodóknak felvilágosítást adni méltóztassék, kiváló tisztelettel vagyok alázatos szolgája *Vigil*

Cikkiróval szemben első sorban is hangsúlyozni kívánjuk, hogy gáncsaira a főt. egyházkerületi közgyűlés egyáltalában nem szolgált reá. A közgyűlés ugyanis a szóban forgó határozatot teljes jóhiszeműséggel, minden vita nélkül, egyszerűen az igazgatótanács előterjesztésére és azon teljes mérvű bizalom alapján hozta meg, amelyet e nemrég megalakított nagytekintélyű kormányzati szerve irányában bizonyára *Vigil* is természetesnek fog találni. A szóban forgó „gyakorlati szempontok”, amelyek különben csak az igazgatótanács ülésében voltak részletezve, a felszólalók beszédeiben körülbelül így domborodtak ki: egyfelől a választás kedvezőtlen esélye, mindjárt a tanév kezdetén, lehangoló s elkedvetlenítő hatással lehetne s a tanítás érdekére is visszahathatna annál a helyettes tanár úrnál, a kire főgymnasiumunkban ez időszerint a kérdéses tanszék ideiglenes ellátása bízva van s a ki tudvalevőleg szintén pályázott, másfelől pedig — ha más tanintézetbeli tanárra esnék a választás — ennek köteleességérzetére is, szinte egész éven át, lazító hatást gyakorolhatna a tanintézetétől való biztos megváltás tudata. Szó sem lehet róla, hogy ez a felfogás a tanárok hivatásszerű, lelkiismeretes buzgóságát s választási esélyektől független köteleességérzetét szem elől téveszté, noha szerintünk, mint pozitív erkölcsi tényezőkkel,

ezzel is számolnunk kell. De sem ezt, sem azt a másik körülményt, hogy a f. évi tavaszi egyházkerületi közgyűlés 87. jegyzőkönyvi száma a Dóczy Imre távozásával megüresedett classica-philologiai tanszék betöltését maga tűzte ki az őszi gyűlésre, ami a határozatra mindenestre irányító befolyást gyakorol vala, a rövid tárgyalás és egyhangú megállapodás rendén senki ki nem emelte, úgy hogy ezek a tanácsban voltaképpen mérlegelés tárgyát sem képezték. Ennyit felvilágosításul legjobb tudomásunk szerint. *Szerk.*

— **Apró hírek.** *A debreceni ev. ref. főgymnasiumnál* a december hóban tartandó javító és pótló érettségi vizsgálatok ideje a következőleg állapítottat meg: 1. Írásbeli vizsgálatok tartatnak december 12, 13, 14, 15, 16. napjain. 2. A javító és szóbeli vizsgálatok dec. 21-én. Jelentkezni lehet az előbbire dec. 10. déli 12 óráig, — az utóbbira dec. 20. déli 12 óráig. Debrecen, 1898 november hó 14. *Az igazgatóság.* — *A b.-diószegi kiújított ev. ref. templom felavatása* 1898 nov. 20-án reggeli 9 órakor fog végbemenni a következő programmal: *I. Rész.* 1. *Invocatio.* 137. dics. 1. v. „Jövel Szentlélek Ur Isten”. 2. Gyülekezeti ének. 74. dics. 1, 2. v. „Im bėjöttünk nagy örömmel”. 3. Felavató ima. Nagy István esperestől. 4. Ének. 130. dics. 1. v. „Óh könyörgést meghallgató”. 5. Alkalmi egyházi beszéd, Papp Gusztáv diószegi lelkésztől. 6. Ének. 130. dics. 4. v. „Ha templomban megjelenek”. 7. Bezáró ima és megáldás. Nagy István esperestől. 8. Ének. 179. dics. 9. v. „Dicséret, dicsőség, tisztesség . . .”. *II. Rész.* 9. Keresztel Végh József ér-semlényi lelkész. 10. Ének. III. dics. 4. v. „A keresztségnek szentes vizével . . .”. 11. Esket Marjay Péter n.-létai lelkész. 12. Ének. 125. dics. 3. v. „A hűség a házások szívében”. 13. Urvacsorai agendát mond Bányai László bagaméri lelkész s az úrvacsorát Vass Jenő diószegi s.-lelkészszel kiosztja, mialatt a gyülekezet a 167. dicséretet énekli. 14. Bezáró ének. 175. dics. 1, 2 v. „Oh bocsáss el megújulva”. — *Egy jótékony úrnő adománya.* A kinek nevével minden nevezetesebb, kulturális intézmény felvirágoztatásánál találkozunk, a vallásos kedélyű és nemeslelkű úrnő *Pfanschmidt Terézia* özv. Szabó Sándorné debreceni ev. ref. főiskolánk egyetemi rangra fejlesztése céljából f. hó 15-én *egyezer korona* adományt szolgáltatott be a főiskola pénztárába. E jócselekedet önmagában hordja legszebb jutalmát.

— **Nyilatkozat.** „Szabad egyház. Állami iskola.” e. cikkemre több oldalról jött reflexiót kaptam. Ezekre közérdekből is, saját személyemre tekintettel is, szükséges felelnem. Cikkemet időm szűk volta s nagy elfoglaltságom miatt sietve írtam és úgy veszem észre, hogy némi felvilágosításra szorul abban egy és más tétel, mert különben félreérthetnek sokan. Azonban a már említett ok miatt a felvilágosítást még most nem adhatom meg. Ki tudja, mikor? Cikkemnek minden sorát, minden betűjét vallom ma is. Radikalizmus eszembe sincs. De igenis a jól szerzett jogok tisztelete és védelme. Béke velünk és a Jézus szava: „Sirtok ti és jajgattok, e világ pedig örül; ti pedig szomorkodtok, de a ti keserűségtek örömmre fordul.” Tiszafüred, 1898. nov. 11. Csánki Benjámín.

— **Értesítés.** „*Ujabb egyházi beszédek*” című művem szives megrendelőit tisztelettel értesítem, hogy a mű. nyomtatás alatt van s december hó első felében minden valószínűség szerint kikerül a sajtó alól. Kérem azért a t. megrendelőket, kik az utánvételi költséget netalán megtakarítani kívánják, sziveskedjenek az 1 frt 20 kr előfizetési pénzt december hó 5 ikéig hozzám

juttatni, a mikor is a mű bérmentve fog nekik megküldetni. További előfizetést vagy megrendelést még folyvást elfogadok. Egyuttal alkalmat veszek magamnak annak kijelentésére, hogy az Előfizetési felhívásban jelzett kedvezményes ár egyházi beszédeim előző két kötetére nézve, a mai naptól kezdve megszűnik és ismét a bolti ár lép érvénybe, vagyis az I. kötet 1 frt 20 kron a II. kötet — mely már fogyatékán van — 1 frt 30 kron kapható nálam, avagy Kókai Lajos könyvkereskedésében, Budapesten. Szíves kartársi tisztelettel Sárkeresztúron, 1898 nov. 15. *Lévay Lajos*, ref. lelkész.

— **Szíves kérelem.** A pozsonyi Vértörvényszék áldozatai 1674-ben című egyháztörténeti munka II. kötetének füzete a jövő hónap elején reménytelőleg kikerül sajtó alól. Midőn ezt tisztelettel köztudomásra hozni bátorodom, felkérem még egyszer e becses lap tisztelt olvasó közönségét, hogy a kik még nem fizettek elő, méltóztassanak az előfizetést vagy megrendelést még e hó folyamán megtenni, hogy neveik, mint a könyvre előfizetők, a füzet végén közölthessenek. Felkérem azon tisztelt előfizető gyűjtőket is, kik a megrendelésnél csak a példányok számát jelölték meg, hogy minden egyes példány megrendelőjének nevét is velem közölni méltóztassanak *november 25-ig*, hogy minden egyes előfizető neve ki legyen a könyv végén nyomva, miután ez az első füzetnél is így történt. Annnyival inkább kérem még a tisztelt olvasó közönséget a pártfogásra, mert az eddig begyűlt összeg (99 frt 70 kr) nem fedezi még a könyv kiállítás költségeit. Debrecenből csak 4 előfizetőm van. Gyűjtőknek 5 példány után szívesen küldök egy tiszteletpéldányt. Mely tisztelettel maradván Szapáryfalván. Rácz Károly, ev. ref. lelkész.

— **Halálozások.** A költőpapot, a sokak által szeretett lelkészt, Könyves *Tóth Kálmánt* s övét le-sújtó gyász érte: szeretett hitvese: Veskői *Budaházy Vilma* élete 53-ik évében e hó 12-én d. e. 11 órakor örök álmra hunyta szeméit. A boldogult úrinő igazi példányképe volt a puritán papnéknak, aki legfőbb boldogságát abban találta, ha másoknak jót tehetett. Nem vágyott fényleni, büszkélkedni, hanem otthona csendes körében hintegette titkon a szeretet magvát. Hogy mennyire egyszerű, nagylelkű s minden hiúságtól ment nő volt, mutatja végső akarata, mely szerint a legegyszerűbb temetést óhajtotta s azt kívánta, hogy koszorút senki, még férje se tegyen koporsójára. Az anyagszelid lelkű nőnek, a jótételben fáradhatatlan nemes szívnek legyen szelid siri álma s virasszon pihentető helye mellett soha ki nem alvó fényvel a hálás kegyelet. A gyászoló család a következő jelentéssel tudatja a szomorú hirt: „A B. F. T. R. A. Nincsen többé az élők között. A legjobb feleség, páratlan édes anya, áldozatkész testvér, gyöngéd lelkű rokon, néhai Könyves *Tóth Kálmán*né Veskői *Budaházy Vilma*, övéinek legmélyebb fájdalmára, áldásos élete 53-ik, eszményileg boldog házasságának 35-ik évében, lázari szenvedések után, folyó hó 12-én jobblétre szenderült. Feledhetetlen kedvesünk földi hamvai folyó hó 14-én, házasságának évfordulati napján, d. e. 10 órakor az ispotályi ref. lelkészi lakástól, a Kistemplomban, az ev. ref. egyház szertartása szerint tartandó imával helyeztetnek el a Kossuth-utcai sirkertbe, előtte egy éve elhunyt testvére porsátora mellé. Végtisztesség-tételére közeli s távoli rokonait, ösmerőseit s a résztvevő közönséget fájó szívünk enyhítésére meghívjuk. Debrecen, 1898. november 12-ik napján. Kesergő férje: Könyves *Tóth Kálmán*, bánatos fia: Dr. Könyves *Tóth*

Mihály, a testvérek s nagyszámú rokonság nevében is. Áldás, szeretet volt földi élete, hitéért, szenvedéseiert mennyet érdemelt!“ Temetésén, amelyen mondhatni egész Debrecen ott volt, a kistemplomban Dicsőfi József lelképásztor tartott költői szárnyalású, megható szép imát, melynek elhangzása után a résztvevők ezrei kísérték el a megboldogultat, utolsó útján, a Kossuth-utcai temetőbe, hol a nagynevű K. *Tóth Mihály* hamvai közelében helyezték örök nyugalomra. Szánakozó szívünk igaz részvétével kérünk enyhületet Istentől az áldásos tevékenysége delelőjén álló derék lelképásztor égő fáj-dalmára.

A tiszánineni egyházkerület nagyérdemű püspökét, egyetemes konventünk egyházi elnökét, az agg Kun Bertalant, szintén a legsúlyosabb csapás érte hű ne-jének, szül. *galambosi Herke Johannának* f. hó 15-én történt elhunytával. A halálesetről a család következő gyászjelentést bocsátotta ki: „Alúlirottak, úgy a magunk, mint számos rokonaink nevében is a legmélyebb fájda-lommal tudatjuk a feledhetetlen hitvesnek, a legjobb anyának és nagymamának, Id. kókai *Kun Bertalanné* szül. *galambosi Herke Johannának*, folyó hó 15-én éjjeli 1 órakor élete 56-ik, boldog házasságának 22-ik évében hosszas szenvedés után történt gyászos elhunytát. A megboldogultnak drága hamvai f. hó 16-án délután 3 órakor fognak az ev. ref. egyház szertartása szerint a Palóczy-utcai 23-ik számú gyászházból, az avasi sirkertben örök nyugalomra tétetni. Miskolc, 1898. nov. 15. Férje: Id. kókai *Kun Bertalan*, ev. ref. püspök. Gyermek-ei: G. de Giovannini Arnold nejjével, szül. benedek-falvai Detrich Máriaival s gyermekeivel; G. de Giovannini Gabriella; G. de Giovannini Blanka férjével, apagyai Éva Ernővel s gyermekeivel; kókai *Kun Mária*, özv. Gyura Adolfné; ifj. kókai *Kun Bertalan* nejjével, szül. Csáthi Szabó Margittal s gyermekeivel“. Hála, áldás és szeretet kísérje az önfeláldozó hitves feledhetlen emlékezetét. A köztisztelettől környezett aggastyán megtörött szívére pedig küldjön a gondviselés vigasztalásnak édes balzsamát, hogy össze ne roskadjon a megpróbáltatások nyom-masztó terhe alatt, hanem örömmel elvégezhesse azt a nemes pályafutást s azt a szolgálatot, melyet az Ur Jézustól vett (Csel. 20, 24.).

Öszinte részvéttel olvastuk az alábbi gyászjelentést; „A sárospataki ev. ref. főiskola tanári kara fájdalommal jelenti, hogy szeretett kartársuk *Nemes Ferenc* nyugalmazott jogakadémiai tanár, folyó hó 12-én, 30 évi tanári működés után, nyugalomba vonulásának 5-dik esztendejében, 64 éves korában, hosszú szenvedés után, agyszélhűdésben elhunyt. Pórrészei, a főiskola udvarán folyó hó 14-én délután 2 órakor tartandó gyászszertartás után, a sárospataki ev. ref. egyház sirkertjében fognak elhelyezni. Sárospatakon, 1898. november 13-án“. Áldott legyen a híven megfáradt munkás emlékezete s béke lebegjen összeomlott porsátora felett!

— **Előfizetési hátralékainkat postai megbízás útján fogjuk behajtani. A netáni felszólamlások megfelelő figyelemben és elbánásban részesülnek.**

Szerkesztői üzenetek.

L. I. K.-Félegyháza. Szíves ígértét köszönettel fogadjuk és számítnak reá. — *K. Zs. New-York.* Az óhajtott számok megküldésére fölkértük a kiadóhivatalt. Azt hisszük, mindegyik megkerithető. Becses közleményeivel, reméljük, mentől gyakrabban fölkeres bennünket. Fogadja szíves üdvözlétünket.

TARTALOM-JEGYZÉK: Ki sokat markol, keveset szorít. Ujfalussy Béla. — Történelmi járulékok. Balogh Ferenc. — Tárcsa: Beszéd Thót Ferenc tanár hitvese sírjánál. Balogh Ferenc. — Tanügy: Ref. középiskolánk állami segélyezése. S. Szabó József. — Könyvismeretetés: A templom megtisztítása. Lukácsy Imre. — Irodalom. — Külföld: Németország. — s — a. — Nekrológ: Gyulai László. Virág István. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez: 65. A kabai ev. reform. egyház vázlatos története. Dávidházy János. — Különfélék. — Szerkesztői üzenetek.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társak: **Eröss Lajos** és **Bartha Béla dr.**

Pályázati hirdetés.

A *kopócs-apáthi* (Szabolcs m.) ev. ref. *lelkészi állásra*, ezzel pályázat hirdették.

A lelkészi állás javadalma a következő: 3 szobát, pítvart, kamarát magában foglaló lakás 1566 □ öl területű udvar és kerttel; az udvaron istálló és kút: 21 hold szántó föld (1600 □ öllel számítva); 42 frt 36 kr. készpénz; 5 Hl. buza, 14 Hl. rozs, Tüzifa átalány helyett 5 hold szántóföld használata. Stóla.

Megjegyeztetik, hogy a tanítói állás ez idő szerint betöltve nem lévén, annak betöltéséig a tanítói teendőket is a lelkész végezné, a melyért külön 10 hold 625 □ öl szántóföld használata; 37 frt tandíj s a temetési stóla képezendi java-

dalmazását s a mennyiben tanítói oklevéllet bir 203 frt évi államsegély.

Pályázati kérvények *f. évi dec. 10-ig* a felső-szabolcsi ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalához *Nagy-Kállóba* nyújtandók be.

Debrecen, 1898. nov. 15.

Kiss Áron,
püspök.

Pályázat

a nagykarolyi ev. ref. egyházmegyébe kebelezt *nagydobosi* egyház *lelkészi állomására*.

Évi javadalom hivatalos becslés szerint 624 frt 50 kr s így az egyház III-ad osztályu.

A megválasztandó az egyházmegyei gyámintézetnek, még ha eddig tagja nem volt is, jótéteményét élvezzi annyiban, amennyiben ez az általa jövedelme után befizetendő 1 és 1/2 %, járulék fejében, helyette az országos gyámintézet 2 1/2 % évi járulékot s a 30 % belépti díjat fizeti.

Pályázati határidő *f. évi dec. 20.* bezárólag, mikorra a szabályszerű pályázatok Segesváry József espereshez Kántor-Jánosiba (Szatmárm.) küldendők.

Debrecen, 1898. november 17.

püspök helyett
Zsigmond Sándor,
egyh. ker. főjegyző.

NEUMANN M.

a t. t. ev. ref. egyházkerületben lakó lelkészek, tanárok és tanítók ruhaszállítója
DEBRECEN, Főtér, a m. kir. postával szemben.

Ajánlja dúsán berendezett

férfi-, fiu- és gyermek-ruha üzletét,

mely egy félszázad előtt lett alapítva és hála Istennek, a legjobb hírnévnek örvend.

Áraink határozottak, olcsók.

Minden egyes ruhadarab saját műhelyemben, személyes felügyeletem alatt, legizlésebben készült el s így a legkényesebb igényeket is kielégíthetem.

Kérem a nt. lelkész, tanár és tanító urakat b. bizalmukkal úgy, mint eddig szerencséltni.

Czégemre kérek vigyázni!